

doi:[10.29285/actapinteriana.2022.8.61](https://doi.org/10.29285/actapinteriana.2022.8.61)

Szent Ferenc stigmatizációja a 16. századi magyar ferences prédikációirodalomban

Bobay Orsolya OFS

Pasaréti Páduai Szent Antal plébánia, 1026 Budapest, Pasaréti út 137.

bobayorsi@gmail.com

Bobay O. (2022): Szent Ferenc stigmatizációja a 16. századi magyar ferences prédikációirodalomban. La stigmatizzazione di San Francesco d'Assisi nei sermoni ungheresi del Cinquecento. Acta Pintériana, 8: 61-90.

Abstract: Questo evento di vita di San Francesco era sempre fondamentale nel pensiero francescano, ed ebbe un ruolo notevole anche nella predicazione dei frati minori ungheresi, soprattutto da Pelbárt Temesvári e Osvát Laskai. Il fenomeno della stigmatizzazione è presente nel pensiero cristiano sin dall'antichità fino ai nostri giorni, e si concretizzò come un evento reale nella vita di San Francesco, per la prima volta nella storia. Le diverse opinioni variano tra il rifiuto e dell'accettazione del fenomeno, e nel caso di San Francesco accettano la realtà delle stimmate ma prendono in esame le loro origine soprannaturale, poi alla fine diventa prevalente l'interpretazione di questo evento come un miracolo. Dal punto di vista della nostra analisi è particolarmente importante il gioachimismo, cioè il pensiero dell'abate cistercense Gioachino da Fiore, secondo il quale i due ordini mendicanti corrispondono ai due ordini spirituali in lotta con l'Anticristo. Per le sue stimmate San Francesco appare nei suoi scritti come l'angelo del sesto sigillo dell'Apocalisse e questo pensiero influenzava anche i predicatori francescani ungheresi del Cinquecento. Il risultato del nostro esame è che questo influsso caratterizza diversamente le opere dei due autori, ma è sempre presente, per cui riteniamo necessario di esaminare tutte le loro opere da questo punto di vista.

I. Bevezetés

A stigmatizáció jelensége már a patrisztikus kortól kezdve részét képezte a keresztény teológiának és igehirdetésnek. Miután Szent Ferenc megkapta Krisztus sebeit, a ferences teológiai gondolkodásban és igehirdetésben is nagy jelentőségre tett szert. A 15-16. század fordulójának legismertebb prédikátorai, Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát is foglalkoztak a témával. Temesvári Pelbárt összesen hat beszédet írt Szent Ferencről, amelyek a *Sermones de sanctis* című művének *Pars aestivalis* részében szerepelnek, és a hatodik beszéd témáját jelenti a stigmatizáció. Laskai Osvát a *Biga salutis* négy beszédében foglalkozik a rendalapítóval, amelyek közül az itt szereplő beszéd, a *De stigmatibus Sancti Francisci* magát a stigmatizációt tárgyalja.

Elemzésem Laskai Osvát beszédéből indult ki, majd ezt bővítettem a Temesvári Pelbárt-sermóval való párhuzamba állítással.

II. Laskai Osvát: A boldog Ferenc stigmáiról LXXXVI. sermo

Majd láttam, hogy napkeletről egy másik angyal száll fel, az élő Isten pecsétje volt nála.

Nagy hangon kiáltott. (Jel 7).¹

Ezeket a szavakat a *Conformitatis* szerzője szerint a boldog angyali férfit, vagyis Ferencre kell érteni, akik a boldog János apostol képzeletbeli látomásában előre látva négyféleképpen írt le, tudniillik:

- Elsőként a lelki hasonlóság szerint
- Másodsor a fizikai hely szerint
- Harmadsor a királyi megtiszteltetés szerint
- Negyedsor feladata üdvös végrehajtása szerint.

És elsőként, mert Szent János evangélista a lelki hasonlóság alapján írta le Boldog Ferencet, amikor ezt mondja: *Láttam [...] egy másik angyalt, az angyal ugyanis a testi fölé emelkedő lelki teremtmény, a lelki vagy a szentségben kiemelkedő embereket pedig az életük tökéletessége miatt gyakran nevezik angyaloknak, miként a Jelenések könyvében a második, efezusi egyház püspökének a neve angyal.² Hasonlóképpen Keresztelő Jánosé Malakiás könyvének 3. fejezetében,³ amit az Úr Krisztus helyesen fejtett ki Jánosról, Máté evangéliumának 11. fejezetében, így szólva: Ő az, akiről az Írás szól: Nézd, elküldöm követemet előtted, hogy előkészítse utadat.⁴ Így Boldog Ferencet nevezik annak az angyalnak, akiről a Jelenések könyve 6. és 7. fejezetében János ezt mondja:*

„Amikor feltörte a hatodik pecsétet, láttam, hogy nagy földrengés támadt. A Nap olyan fekete lett, mint a szőrzsák, a Hold pedig olyan, mint a vér. Az ég csillagai a földre hullottak.⁵ Ezután – mondja – négy angyalt láttam, a föld négy sarkán álltak. Feltartóztatták a föld négy szelét, hogy ne fújjanak a földön, sem a tengeren, sem semmiféle fán. Majd láttam, hogy napkeletről egy másik angyal száll fel, az élő Isten pecsétje volt nála. Nagy hangon kiáltott a négy angyalnak, akiknek hatalmuk volt rá, hogy ártsanak a földnek és a tengernek: „Ne ártsatok se a földnek, se a tengernek, se a fáknak, míg meg nem jelöljük homlokukon Istenünk szolgáit!”⁶

Ezt a hatodik pecsétet Frigyes császárnak, a szicíliaiak királyának idejében nyitották ki. Akkor ugyanis nagy földrengés volt, mivel nagy üldözés kezdődött a szent Egyházban: ő és a pápa és a bíborosok ellentéte miatt a hitetlenek területeiről sok szaracént hozott a templomok és hívek elpusztítására, és a papok és szerzetesek üldözésére. Akkor a nap, vagyis a pápa úr fekete lett, vagyis sokáig nem lelték, sőt később egyszerű papként bukkantak rá Velencében. A Hold teljes egészében vérré változott, vagyis a bíborosok, papok, és szerzetesek meggyilkolása miatt az Egyház kezdett el vérezni. A csillagok lehullottak a küzdő Egyház egéről, vagyis sok, a császárhoz csatlakozó főpapot kiközösítés által zártak ki az Egyházból, az ég négy szelét tartó angyalok alatt pedig a rossz angyalokat lehet érteni, akik a világ négy részén megakadályozzák a kegyelmeim szeleinek fuvallatait. Ugyanis abban az időben, amikor ezek történtek, ez az angyali férfi, boldog Ferenc leszállt és kiáltott stb.

Másodsor Szent János a dicsőséges Ferencet a testi származása alapján írja le, amikor ezt mondja: A napkeletről, vagyis Assisi városából kimenne, amely Rómából nézve keletre van, vagyis az igazság napjának, azaz Krisztusnak a felkelte által küldetett.

¹ Jel 7,2. A szentírási idézetek fordításának forrása: *Biblia. Ószövetségi és újszövetségi Szentírás.* <https://szentiras.hu/SZIT>

² Jel 2,1.

³ Mal 3,1.

⁴ Mt 11,10.

⁵ Jel 6,12-13.

⁶ Jel 7,1-3.

Harmadszor a Boldog János a királyi megtiszteltetés alapján írta le Szent Ferencet, így szólva: az élő Isten jelét, vagyis az Úr stigmáit bírva, a dicsőség királyának jelét, amellyel senkit sem tisztelt meg annyira, mint őt.

Végül negyedszer, a boldog János feladata üdvös végrehajtása szerint írja le Ferencet, kijelentve: És a prédikáció, a cselekvés, és a csodák nagy hangjával kiáltott mindenkinek, és Krisztus szenvedésének jele jelölte meg üdvös emlékezetül, hogy a démonok ne tudjanak neki ártani. Tehát a boldog Ferencre nagyon jól illenek az előbb elmondott szavak: Láttam egy másik angyalt. Ezekből kifolyólag a szegények atyját, Ferencet különösen három dolog ajánlja, tudniillik:

- Elsőként a személyes méltóság, itt: Láttam egy másik angyalt jönni stb.
- Másodszor Krisztus különleges szeretete, itt: Az Isten jelét bírót stb.
- Harmadszor a csodálatos haszon, itt: És kiáltott hanggal stb.

Először mert Krisztus dicsőséges megvallóját, Ferencet a *thema* előbbi szavaiból kifolyólag a személyes méltóság ajánlja, mikor kijelenti: Láttam egy másik angyalt kelet felől jönni. Az angyalt követnek, vagy küldöttnek nevezik. Boldog Ferenc így volt angyal, mivel a legfelségesebb Isten küldte. Küldetésével kapcsolatban a boldog János három dolgot közöl, amelyek a személyét méltóvá teszik, tudniillik:

- Először a küldetés célját;
- Másodszor az előrehaladás módját;
- Harmadszor a megérkezés helyét.

Először, mivel a boldog János, amikor kijelenti, hogy milyen céllal küldték, tudósít a Boldog Ferenc küldetésének céljáról, tudniillik: Napkeletről, vagyis az Úr Krisztustól, akit keletnek mondanak, Zakariás könyve 6. fejezetében: Íme a férfi, akinek „Sarj” a neve.⁷ És azt, hogy a dicsőséges Ferencet Krisztus küldte, négy szempont alapján bizonyítjuk, tudniillik:

- Elsőként prófétai kijelentés;
- Másodszor isteni elhívás;
- Harmadszor valódi látomás;
- Negyedszer hiteles tanúskodás alapján.

Elsőként tehát a prófétai kijelentés alapján azt fogjuk bizonyítani, hogy boldog Ferenc angyal, vagy az Úr Krisztus oldala mellől küldött követ. A Sibylla, aki Priamos és a trójai háború idején élt, és aki előre meghirdette [az] apostolokat és evangélistákat kiválasztó Krisztus eljövételét, az ősi időkben nagyon sokat prófétált róla. A következőket állította boldog Ferencről:

„Az utolsó korban megaláztatik Isten és megaláztatik az emberi faj, az emberiséghez csatlakozik az istenség, a szénában fog fekvődni a bárány, és Istent és embert a gyermeki kötelesség oktatja majd, jelek lesznek a zsidóknál, a nagyon idős asszony gyermeket fog szülni, vagyis Erzsébet Jánost, Boethen, vagyis a földkerekség csillaga, csodálatos módon keletre viszi át az uralmat, vagyis Krisztus három mágusához; 33 láb, vagyis év, és hat hüvelyk, vagyis hat hónap, magas lesz, és a kivetett halászokból kiválaszt magának egy tizenkettes számot, vagyis a 12 apostolt, és egy ördögöt, vagyis Júdást, nem háborúban vagy karddal. Az aenasi várost, vagyis Rómát és a királyokat alávetette, de a halászhálóban, vagyis a kivetettség és a szegénység által meghaladta a gazdagságot és a gögőt megtaposta, saját halálával felkeltette a halottakat, és bár megölték, élni és uralkodni fog, és amikor beteljesedik minden, el fog jönni, hogy ítéljen élőket és holtakat. Itt négy élőlény fog felkelni tanúságtételül, vagyis a négy evangélista, kűrbe fogják fűjni a bárány nevét, az igazságot és megkérdőjelezhetetlen törvényt, vagyis az evangéliumot, a földbe vetve.

Ennek ellent fog mondani a szörny, vagyis az Antikrisztus. És felkel a csodálatos csillag, vagyis Pál, bírva a négy állat képét, belefúj a csodálatos harsonába, az

⁷ Zak 6,12.

elátkozottakat, vagyis a pogányokat, meg fogja világítani, itt fogják karddal kivégezni, és haldokolva meg fogja mutatni/meg fog jelenni, továbbá dicsőséges lesz a távozása. Lesz pedig egy borzalmas szörny, vagyis a keletről jövő Mohamed, akinek a bömbölése, egészen a pun, vagyis afrikai népekig hallható lesz, akinek a hét feje, és megszámlálhatatlan jogara, lábai, vagyis 572 év, és ő ellen fog mondani a báránynak, hogy meggyalázza végrendeletét. Később a boldog Domonkosról és Ferencről szolt, ezt mondva: Két csillag is, vagyis a kisebbek és a prédikátorok rendje felkel ellene, és nem fognak fennmaradni, ameddig el nem jön az undor, és a Magasságos akarata beteljesedik.”

Ezeket mondta ő.

Emellett Joachim apát, a kiváló szentségű férfi prófétai lélekkel így szolt ezekről a rendekről:

„Volt két férfi, az egyik itt, a másik ott, az egyik itáliai, vagyis Ferenc, a másik hispániai, vagyis Domonkos. Az első galamb, a második holló.”

És ezután:

„A galamb-rend ugyanis az Északi-tengeren fog átkelni egészen a legutóbbi időkig fennmaradva, keserű legelőket fog megízlelni, Ausztria királynője fogja védelmezni, és gyöngéden pártfogolni keserűségében, át fog kelni az Eufrátesz folyón, a hullámot és a lendületét meg fogja szelídíteni a prédikációjával, az egyenetlen dolgokat simává fogja tenni, a beszédében, a sóval teli föld, vagyis Egyiptomé, az Úrhoz fog térni általa. Sok nép tér általa az Úrhoz. Bálványimádó nép, amelynek a nyelvét nem fogják ismerni, és a föld széléről jön Istentől küldetve az ígért földjének megsegítésére, hogy az előbbi megismerje a mindenható Atyaistent és egy Fiát, a mi Urunkat és katolikus hitre térjen. Az fog ugyanis történni, hogy a galamb-rend férfiasan ellen fog állni a halál angyalának, és ellene prédikálva a fiainak nagy sokasága fog a vértanúság által Istenhez menni.”

Ezeket mondja ő. Ez a szent ugyanis, amit ajkával a boldog Ferencről prédikált, tetteivel fogja megmutatni. Mert lefestette őt a velencei Szent Márk-templomban a sekrestye ajtaja fölött a stigmákkal, ahogy ma a látogatók számára felragyog.

Végül másodszer, az isteni meghívás által bizonyítjuk, hogy boldog Ferenc miért az Úr küldötte vagy követe. Ugyanis Bonaventura azt mondja róla, hogy egyszer, még világi korában, amikor kiment a mezőre elmélkedni, és San Damiano temploma mellett sétált el, amelyet túl régi kora miatt az összeomlás fenyegetett, és a lélek ösztönzésére belépett oda, hogy imádkozzon, a keresztre feszített képe előtt leborulva nagy lelki vigasztalás töltötte el. És amikor könnyes szemekkel figyelte az Úr keresztjét, hangot hallott magáról a keresztről, amelyet csodálatos módon testi füleivel érzékelt, és amely háromszor szolt így: „Menj, Ferenc, és építsd fel házamat, mely, mint látod, romokban hever”. Ennek a csodálatos hangnak az intésére az Úr embere ugyan először megrémült, de ezután örömmel eltelve azonnal felkelt, teljesen erőt nyerve a templom fizikai újjáépítésére irányuló küldetése teljesítéséhez, jóllehet az alapvető szándék arra [ti. az Egyházra – a fordító megjegyzése] irányult, amelyet Krisztus saját vérén szerzett, miként őt később a Szentlélek tanította erre. Végül miután összegyűjtötte a pénzt, ahhoz a templomhoz vitte. És midőn a templom papja visszautasította a pénz elfogadását, egy bizonyos ablakba dobta azt, és egy ideig még ott időzött.

Harmadszer, ezenfelül az igazmondó látomás által tanúsítjuk, hogy a boldog Ferenc Krisztus angyala, vagyis közvetlenül általa küldött követ volt.

Mert az első látomást egy bizonyos Szilveszter pap, Assisi város polgára látta, aki bár bizonyos emberi lelkülettől vezetve a dolog újszerűsége miatt először visszariadt Ferenc és társai életétől. Szent Bonaventura beszámolója szerint álmában látta, hogy Assisi egész városát egy nagy sárkány veszi körbe, amely a nagysága miatt látszólag az egész régiót pusztulással fenyegette. Ezután egy Ferenc szájából kinövő aranykeresztet látott, amelynek a csúcsa az égig ért, és kinyújtott karjai a világ végéig látszottak

elérni. Ennek a megpillantásakor a rút sárkány messzire menekült. Mikor ezt harmadjára megpillantotta, úgy vélte, hogy isteni csoda, Isten emberének és a testvéreknek rendre elbeszélte, és nem sokkal ezután elhagyva a világot, boldog Ferenchez csatlakozott. Az ő életének a szentsége teszi hitelessé a látomást, mivel úgy beszélt Istennel, ahogy a barát szokott a barátjával.

A második látomásban, amelyről Szent Bonaventura tudósít, III. Ince pápának volt része, mert amikor a boldog Ferenc eltervezte, hogy társaival a pápa színe elé járul a regula megerősítésének elnyerése érdekében, Krisztus a látomás által figyelmeztette a helyettesét, hogy a kérő szegénykének adja kegyes hozzájárulását. Mert a római szentatya látta, hogy a lateráni bazilika romba dőlni készül, és egy bizonyos szegény és megvetett ember a saját hátával támasztja meg, nehogy leomoljon. Amikor tehát Isten szolgálja megjelent a színe előtt, így szólt: „Valóban ő az, akinek a cselekvése és a tanítása által Krisztus fenntartja az Egyházat”. Ennélfogva nagy jámborsága miatt szeretetre gyulladva iránta, szívesen teljesítette a kérését.

A harmadik látomás a boldog Domonkos legendájában szerepel, aki mikor a városba érkezett a rendje jóváhagyása végett, éjszaka imádkozva látta lelkében az égben levő Krisztust, aki három lándzsát tartott a kezében, és ezeket a világ felé fordította. Édesanyja sietve, jóakarattal fordult hozzá, és megkérdezte, hogy vajon mit akar tenni. És ő így szólt:

„Íme az egész világot három bűn csúfítja el, és ezért ezekkel a lándzsákkal akarom azt elpusztítani.”

Akkor a Szűz a lábához borulva ezt mondta:

„Legédesebb fiam, méltóztass igazságodat irgalommal mérsékelni, ugyanis van egy hű szolgám és bátor harcosom, aki mindent bejárva fogja megostromolni a világot, és egy másik szolgát adok majd neki segítségül.”

Akkor a Szűzanya bemutatta Krisztusnak boldog Domonkóst, és elébe vitte Szent Ferencet, akiket az Úr Krisztus elfogadott. Szent Domonkos azonban a látomásban alaposan megszemlélve a korábban nem látott társát, másnap a templomban rátalálva felismerte őt, és ölelések és szent csókok közepette sorjában elbeszélte neki a mondott látomást, és akkor a szívük eggyé vált az Úrban.

Negyedszer a hiteles tanúságtétel által bizonyítjuk, hogy boldog Ferencet az Úr Krisztus küldte. Mert IX. Gergely pápa abban a boldog Ferencről írt szövegében, amelynek a kezdete „A sárkány feje”, így szól:

„De Krisztus oldaláról / új követ küldetik, / akinek szent testében / a kereszt zászlaja látható.”

És IV. Sándor pápa a Stigmákról szóló privilégiumban hasonló dolgokat mond, amelyekből nyilvánvaló, hogy a dicsőséges Ferenc a Krisztus által küldött másik angyal.

Másodszor a boldog Ferenc méltóságával kapcsolatban Szent János tudósít az előrehaladás módjáról, így szólva:

„Láttam egy másik angyalt, mivel az első angyal, a gőgös Lucifer leereszkedett a tüzes égből.”

Lukács evangéliuma 10. fejezete szerint:

„Láttam a sátánt: mint a villám, úgy bukott le az égből.”⁸

És ezért minden törekvésével arra visel gondot, hogy az alvilágba zuhanjon, Krisztus pedig, aki felfelé megy, arra, hogy felemeljen. Ez az, ami miatt a rossz angyalokat nem nevezik Isten követének, a Szentírásban ugyanis megtalálható, hogy a rossz angyalokat is Isten küldi, ahogy a Királyok 3. könyvében mondja az Úr a hazugság angyalának: *Menj, és tégy úgy.*⁹ És a Zsoltárok könyvében: *ártalom*

⁸ Lk 10,18.

⁹ 3Kir 22,22.

tömegét,¹⁰ ahol a Glossza azt mondja, hogy rossz angyalokat küldenek, ami kifejezetten szerepel a Máté-
evangélium 8. fejezetében, ahol a gonosz lelkek kérik Krisztust, ezt mondva: *Küldj minket a disznók
közé*,¹¹ és mégsem nevezik őket emiatt Isten angyalainak vagy követneik.

Ennek az értelmét így mutatja be Szent Bonaventura, mondván, hogy az ördög két dologgal foglalkozik,
tudniillik a hatalommal és a hatalom gyakorlásával.

A hatalom Isten rendeléséből van, de a hatalom gyakorlását Isten nem rendeli el, hanem inkább
megengedi. Így sok prédikátor nem jut el az erények magaslatára, hanem inkább botrányosan élve
lesüllyed, és az ilyeneket nem Isten küldi; róluk mondja az Úr Krisztus Máté evangéliuma 7. fejezetében:

*„Sokan mondják majd nekem azon a napon: Uram, Uram, hát nem a te nevedben
jövendöltünk? Nem a te nevedben üztünk ördögöket? Nem a te nevedben tettünk
annyi csodát? Akkor kijelentem nekik: Sosem ismertelek benneteket. Távozzatok
színeim elől, ti gonosztevők!”*¹²

Az értelme pedig ennek az, hogy sok ilyen prédikátor van. mivel könnyebb a bűn útjára süllyedni, az
erények hegyére feljutni azonban nehéz. Ezért mondja a költő:

*„Ámde kijönni megint az Avernusból, fel a fényre, ez fáradságos feladat!”*¹³

A Filozófus is azt mondja az Etikában, hogy az erény és a tudomány a nehéz dolgok között vannak. És
ez az, amit az Üdvözítő mond a Máté evangélium 7. fejezetében:

*„Szűk a kapu és keskeny az út, amely az életre vezet, amelyen fel kell mennie
annak, aki az angyalok társaságába akar érkezni.”*¹⁴

Ennek a felemelkedésnek a módját pedig a Zsoltárok könyve magyarázza, ezt mondva: Boldog az
ember, akinek ereje benned gyökerezik, s akinek szíve zarándokútra készül. Ugyanitt világosabban
kifejti ezt, így szólva: Egyre magasabbra emelkednek, a Sionon Isten jelenik meg nekik.¹⁵ Akinek az
alakjában az útján megálló Jákob a jeruzsálemi templom tényleges helyén pihenve, álmában látott egy,
a földtől az égig érő létrát, amelynek a csúcán Isten volt, és megígérte neki, hogy neki és utódainak
adja azt a földet, amely az örök életet jelenti.

Ennek a létrának pedig négy foka van, amelyeket kérdezve így mutat be a zsoltár:

„Ki mehet föl az Úr hegyére? Ki állhat az ő szent helyén?”

És a fokokra vonatkozóan így felel:

*„kinek a keze tiszta és ártatlan a szíve, akinek az esze nem csaláson jár, s aki nem
esküszik hamisan.”*¹⁶

Az első fok tehát az ártatlanság alázata, amely által (Krisztus tanítása szerint) valaki mennél inkább
megalázza magát, annál inkább fel fogják magasztalni, Lukács 14.¹⁷ Az igazi alázat pedig, ahogy Bernát
mondja, az, amely által valaki önmagát jól ismerve megalázkodik. Az igazán alázatos ugyanis megérti,
hogy por és hamu, és egy féreg rothadással teli testét bírja, amelyet más élőlényekhez képest
megszámlálhatatlan fájdalom gyötör. Ami azonban a lelket illeti, annyira telve van vágyakozással és
tudatlansággal, hogy még a legjobb állapotában sem tudja, hogy vajon Isten szeretetére vagy gyűlöletére
lehet méltó, Prédikátor könyve 9.:

¹⁰ Zsolt 78,49.

¹¹ Mk 5,12.

¹² Mt 7,22-23.

¹³ Verg. Aen. VI. 126-129: *„facilis descensus Averno, / [...] sed revocare gradum superasque evadere ad auras, /
hoc opus, hic labor est.*

¹⁴ Mt 7,14.

¹⁵ Zsolt 84,8.

¹⁶ Zsolt 24,4.

¹⁷ Lk 14,11.

„az igazak és a bölcsek a tetteikkel együtt Isten kezében vannak.”¹⁸

Mégsem tudja az ember, hogy vajon szeretetre vagy gyűlöletre méltó. Ezenfelül az ember önmagában nem elég arra, hogy valami jót kigondoljon, és így felfedezi, hogy önmagában semmit sem jelent, nem a saját erejéből merít, hanem mindent Istennek tulajdonít, és így emelkedik fel hozzá.

De kérdezem, ki emelkedett fel így Istenhez, mint az alázatos Ferenc, akiről azt olvassuk, hogy egyvalaki a társai közül imádságban magasba emelkedve látott az égből az isteni felség színe előtt egy igen díszes ülőhelyet, és nem tudta, kinek a számára készült. Miközben pedig arra vágyódott, hogy ezt tudja, egy hangot hallott, amely így szólt: „Ez az ülőhely az első angyalok egyikéé volt, akik lezuhantak az égből, és az igen alázatos Ferencnek készítették elő, mivel a leggőgösebb angyalt megfosztották tőle.” Ez a bizonyos testvér a látomás után megkérdezte boldog Ferencet, hogy mit gondol a világ ilyen nagy tiszteletéről. Így felelt: „Bevallom neked, hogy minden bűnös közül a legnagyobbnak tartom magam”. És mikor a testvér ezt kérdezte: „Hogyan tudod magadat rosszabbnak gondolni a gyilkosoknál, házasságtörőknél stb., amikor messze vagy tőlük?” így felelt: „Rosszabbnak gondolom magam, mivel arra gondolok, hogy ha ők birtokolnák a nekem juttatott kegyelmet, jobban és lángolóbban járnának a nyomában”. Ezekből ő ráébredt arra, hogy a látomás igaz volt.

A lépcső második foka, amelyen keresztül az égbe lehet jutni, az elme tisztasága, amely angyalivá teszi az ember, Jeromos mondása szerint: testben élni a testen kívül nem emberi élet, hanem angyali. Erről írja Aranyszájú Szent János a Máté-evangéliumhoz írt kommentárban:

„Tökéletes a megtérés, ahol a testi öröm megromlik.”

És a Bölcsesség könyve 6. fejezete:

„a halhatatlanság eljuttat az Isten közelébe.”¹⁹

Erre a fokra jutott el a boldog Ferenc, akiről azt olvassuk, hogy mikor a test kísértése annyira gyötörte, hogy ostorozással nem tudta lecsillapítani, a tél közepén levetkőzve hét hógömböt készített, így szólva magához: „Ez a nagyobb a feleséged, ezek a két fiad, a másikkak a két lányod, ezek ketten a szolgálád és a szolgálólányod, tehát öltöztess fel őket, mivel meghalnak a hidegtől, és ha nehéz számodra az ilyesfajta gondoskodás, szolgálj tehát egyedül Uradat Istenedet”. És így a vágy lángját a hó hidegével oltotta ki.

Az ég lépcsőjének harmadik foka az élet nehézségei, amelyről az Apostol ezt mondja a Galatákhöz írt levél 5. fejezetében:

„Akik Krisztus Jézushoz tartoznak, keresztre feszítették testüket szenvedélyeikkel és kívánságaikkal együtt.”²⁰

És Bernát:

„Azáltal, hogy keresztre feszítjük tagjainkat, amelyek a földön vannak, ismét Krisztust öltjük magunkra.”

Erre a fokra valóban felemelkedett a boldog Ferenc, akiről Szent Bonaventura az Apostol szavát követve így ír:

„Akik Krisztus Jézushoz tartoznak, keresztre feszítették testüket,²¹ az oly nagy fegyelem szigorúsága miatt távol tartotta az érzéki vágyakat, hogy épp csak a szükségeset vegye magához élete fönntartására, amiatt hogy a főtt húsokat egészséges korában alig engedte meg, amikor azonban igen, akkor hamuval keverte, vagy vizet öntött rá, hogy a legnagyobb mértékben ízetlenné tegye, az ágya a puszta föld, a párnája egy fadarab vagy egy kő, amelyen hányszor

¹⁸ Préd 9,1.

¹⁹ Bölcs 6,2.

²⁰ Gal 5,24.

²¹ Gal 5,24.

virrasztott, mennyi fegyelmezést, sóhajt ejtett, mennyit verte a mellét, most inkább csendben hagyjuk el, hogy máshol bővebben tudjuk majd tárgyalni a témát.”

Az ég lépcsőjének negyedik foka a türelem szilárd volta, amelyről Gergely ezt mondja: *A rossz dolgok, amelyek szorongatnak minket, arra kényszerítenek, hogy Istenhez menjünk.*

És mivel a boldog Ferenc ezeken a lépcsőkön, tudniillik az alázat, tisztaság, szigor, és nagy türelem lépcsőfokain fölment, ezért úgy repült, mint egy szeráfi angyal. És hogy milyen egy szeráf, némiképp leírja Izajás könyvének 6. fejezete, amikor így szól:

„láttam az Urat. Magas és főséges királyi széken ült, és uszálya betöltötte a templomot. Szeráfok lebegtek fölötte: mindegyiknek hat-hat szárnya volt. Kettővel befődték arcukat, kettővel befődték lábukat, s kettővel lebegtek. És harsány hangon mondogatták egymásnak: „Szent, szent, szent a Seregek Ura, dicsősége betölti az egész földet!”²²

Az angyaloknak ez a felkiáltása nem más, mint az isteni fenség bizonyos, tisztelettel vegyes csodálata. A hat szárny a hat tökéletesség, amelyek által boldog Ferenc felemelkedett. Az első két szárny az isteni felségről való elmélkedés és a jóságáról való gondolkodás. A második szárny Isten és a felebarát szeretete. A harmadik pár szárny önmaga elvetése és a világ megvetése. Ezekkel a szárnyakkal a földről felemelkedve ugyanis a boldog Ferenc szeráfként repült. Ezért Jézus Krisztus, Isten Fia szeráf alakjában megjelenve neki, csodás kegyessége által a saját sebeivel jelölte meg őt, hogy szenvedésének benne már megújult jeleit szemlélhessük, és joggal nevezhessük Ferencet második Szeráfnak.

Harmadszor a boldog Ferenc küldetésével és személyes méltóságával kapcsolatban Szent János így tudósít a megérkezés helyéről:

„Majd láttam, hogy [...] egy másik angyal száll fel,²³ amely helyről pedig a zsoldár is tudósít, amikor így szól: Kerubtól hordozva szállt tova.”²⁴

A Kerub fölött pedig nincs más rend, mint a Szeráf, tehát ahogy jámborul hiszik, közöttük az Istenhez közeli embernek van örök hajléka, mint a Krisztus által küldött hűséges követnek, aki visszatért hozzá, miután elvégezte a küldetés feladatát, ahogy kitűnik egy bizonyos kinyilatkoztatásból. Azt olvassuk ugyanis, hogy Rodulfus nemes Velencében hittel ülte meg boldog Ferenc ünnepét, és ahogy tudta, a polgárokat hívta erre az ünnepre. És mivel a mondott városban szokás volt, hogy a fentebb nevezett ünnepen három prédikáció hangozzék el, este és reggel egyaránt. És mikor az első esti prédikációt a szent Mutinai Gellért testvér mondta, aki később sok csodával tündökölt, annyira elkezdte boldog Ferencet magasztalni, hogy a mondott nemesnek és másoknak úgy tűnt, hogy Krisztus és a Boldogságos Szűz után senki sincs nagyobb nála, ami miatt a mondott nemes megzavarodott, mivel mindenki előtt így előtérbe helyezték őt. Felkelve a prédikációról hazament, az általa meghívott polgárok pedig látva ezt, azt hitték, hogy valaminek az előkészítése miatt megy, mivel ők ugyanott várták a prédikáció végét. A nemes pedig nemsokára hazaért, álmában a Paradicsomba ragadtatott, ahol Krisztust, a Boldogságos Szüzet, és a szentek és angyalok összes rendjét látva, akik mind körmenetben vonultak, és tiszteletet tanúsítottak az Úr Krisztus és a Szűzanya iránt. De ő, amikor nem látta boldog Ferencet, azt mondta az angyalnak, aki vezette őt: „Hol van Szent Ferenc, akiről Gerhard testvér olyan szép dolgokat mondott?” Az felelt: „Várj és azonnal látni fogod őt az övéivel, hogy mely helyen van”. És nemsokára látta, hogy Krisztus felemelte a jobb kezét, és az oldal sebéből egyedülálló dicsőséggel ékesítve kijött Szent Ferenc, a kereszt zászlóját tartva a kezében, és utána a testvérek és más hívők nagy tömege. Akkor azt mondta az angyal: „Mivel boldog Ferenc az övéivel mindig kedvesen viselkedett, és megszokta, hogy a világban ezekben nyugodjon meg és keseredjen el, ezért Krisztusban van örök hajléka, miként látod”. Miután ettől a látványtól felserkent, a testvérek lakóhelyére menve még ott találta Gerhard testvért a prédikáció

²² Iz 6,1-3.

²³ Jel 7,2.

²⁴ Zsolt 18,1.

közben, amelynek a vége után a nevezett nemes az előbb elmondott látomást mindenkinek elbeszélte. Nem sokkal később a boldog Ferenc tiszteletére egy helyet építtetett Velence mellett, amelyet ma Szent Ferencnek hívnak, és ezt a helyet gazdagon megajándékozta, és végül miután mindent Istennek adott, jámbor felesége Szent Klára nővéreinek egyike lett, ő maga pedig kisebb testvér, és Szent Ferenc különleges fia, hogy így a jövőben az Úr Krisztusban a rokona legyen.

Ezekből nyilvánvaló, hogy ez a dicsőséges Ferenc csaknem, mint egy másik angyal emelkedett fel a tökéletes életre az élő Isten Fiának jeleivel, mindenkinek azt kiáltva, hogy kövessék őt alázatosságban, tisztaságban, az élet szigorúságában, és a hosszan tűrésben. Ezért éneklük róla: *Őt keresi, őt követi, sötétségből ki menekül.*²⁵

Másodszor Ferencet, Krisztus dicső hitvallóját a *thema* előbb mondott szavai alapján a Krisztus iránti csodálatos szeretet ajánlja a következőképpen: *Az élő Isten jelét bírja.* Krisztus nagy és hallatlan szeretetét tehát az bizonyítja a boldog Ferenc iránt, hogy őt legszentebb szenvedésének jeleivel ékesítette, amely három okból volt csodálatos, tudniillik az anyag, a forma és az élet okából.

Mert boldog Ferenc stigmatizációja először az anyag miatt volt csodálatos, mivel kemény anyagban, tudniillik csontos és idegekkel ellátott helyen (volt), ahol önmagában nem működik semmilyen képzelet; miként igen sokan, akik szerint Ferenc az igen élénk képzelete miatt és nem csodás módon kapta ezeket a sebeket, a saját véleményükhöz hozzákapcsolják Avicennát, aki a *Naturales* hatodik részében kijelenti, hogy az erős képzelet át tudja alakítani a testet. Ezt mégsem kell mindenkivel kapcsolatban gondolni, mivel Szent Tamás a *Quaestiones disputatae* 13. *quaestiója* 3. paragrafusában azt mondja, hogy ha a képzelet erős, a test át tud alakulni másmilyenné: gondolj a magasba helyezett gerenda esetére, hiszen az embert rászedheti ennek az esetnek az erős elképzelése, amely elképzelés megszületése a helyre irányuló mozgás alapelve, ahogy a *De anima* III. könyve mondja. Hasonlóképpen a meleg és a hideg miatt elváltozás esetében, az elszomorító dolog elképzelése sápadttá tesz, a kívánatos dologé pedig kipirulttá. Más testi jellemzőket, amelyeknek a képzeletre vonatkozóan nincs természetes rendjük, nem változtatja meg (a képzelet), bármennyire erős legyen is, és legyen akár a kézen vagy a lábon megjelenő változás vagy valami hasonló. Ebből nyilvánvaló, hogy az Úr Krisztus nagy szeretetből csodás módon stigmatizálta boldog Ferencet, mivel a kemény anyagban a kezekre és a lábakra irányuló képzelet nem eredményezte az átváltozás eseményét.

Másodszor ez a stigmatizáció a forma okából volt csodálatos, ugyanis nem a kezeken, lábakon és az oldalán volt nyílás, hanem kezein és lábain jól kidolgozott szegek látszottak, amelyekről ezt mondja Szent Bonaventura:

*„Kezén és lábán legott feltűntek a szegek liggatásai, amint azokat kevéssel előbb a keresztre feszített férfiúnak képén látta. Keze és lába átdöföttnek látszott; a szegek feje kezének belső és lábának külső részén, azok hegye pedig az ellenkező oldalon tűnt elő. A szegek feje mind a kezeken, mind a lábakon kerek és fekete, a hegye meg hosszú, visszafordított és mintha visszavert lett volna, magából a húsból kijövet a testből kiállott, miként azoktól én magam megtudtam, akik saját szemükkel látták.”*²⁶

Ugyanő ezt mondja Boldog Ferenc tranzitusáról:

*„Tagjain föltetszők voltak az isteni erővel, csodásan ütött szeghelyek, amelyek a húsban annyira benne levőknek mutatkoztak, hogy bármelyik oldalon történő nyomásra azonnal összekötött és kemény izomzatként dudorodtak ki az ellenkező részen.”*²⁷

²⁵ A fordítás forrása: *Testvérünk és atyánk. Rövidebb ferences források I.* (2018), p. 62.

²⁶ ST. BONAVENTURA: *Legenda Maior Sancti Francisci*, XIII,3. A fordítás forrása: http://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/1221-1274_Bonaventura_Legenda_Major_Sancti_Francisci_LT.pdf; A *Legenda maior*-idézetek fordításának forrása: <https://www.forrasok.ferences.eu/LegMaj.html>

²⁷ LM XV,2.

Ennek a stigmatizációnak a módjáról pedig az előbb nevezett Szent Bonaventura a nagyobb legendában így ír:

„A vágyódások szeráfi hevétől emelkedett Isten felé és az együttérzés édessége mintegy beleolvastotta Abba, aki nagy szeretetében a keresztre feszítést óhajtotta. Bizonyos reggelen, szent kereszt felmagasztalásának ünnepe körül a hegyoldalban imádkozott, midőn egy hat, fényes és tüzes szárnyú szeráfot pillantott meg, amint az ég magasából ereszkedett le. Mikor iramló repüléssel megközelítette azt a helyet, ahol Isten embere volt, a szárnyak között keresztre feszített ember képe tetszett elő, amint kereszt módjára nyújtotta ki keresztre szegezett kezét és lábát. Két szárny a feje fölé emelkedett, kettőt repülésre terjesztett szét, kettő pedig egész testét takarta. Ezt látva fölöttébb megihletődött, s szívén szomorúsággal kevert öröm hullámozott át. Örült a kegyes tekinteten, amellyel Krisztus szeráf képében nézett reá, de a keresztre feszítés az együttérző fájdalom törével döfte át lelkét. [Lk 2,35] Igen álmélkodott a kifürkészhetetlen látomáson, tudva azt, hogy a szeráfi lélekben a szenvedés és halhatatlanság nem fér össze.²⁸

Kezén és lábán legott feltűntek a szegek liggatásai, amint azokat kevéssel előbb a keresztre feszített férfiúnak képén látta.²⁹

És feljebb:

Jobb oldalán is, mintha lándzsával átdöfött lenne, piros behegedt sebhely vöröslött, amely gyakran volt nedves a Szent véréből és megfestette alsó és felső ruháját.

A ruháit mosó és köntösét időnkint tisztogató testvérek szintén kétségtelen tudomására jutottak a szent sebnek abból a nyilvánvaló jelből, hogy azokat véresnek látták.³⁰

Ó, ha látnád Krisztus benne megújul sebeit, valóban mint egy másik angyalt csodálnád hittel telve. Mert ezek megváltásunk jelei, ez a királyok királyának üdvös zászlója, akit így szólít meg Szent Bonaventura:

Most hát nosza, Krisztus rettenthetetlen katonája, vedd a magasságos Király zászlaját, amelynek láttára az isteni hadsereg összes harcosai föllelkessednek!”³¹

Harmadszor boldog Ferencet csodálatos módon az élete okából jelöltetett meg a stigmákkal, ugyanis a természet szerint nem tudott volna két éven keresztül így megsebzetten élni testének öt részén akadályozva a sebek által, amelyekből az Úr szenvedésének emléke miatt szüntelenül, nagy fájdalmak közepette nem csak testében, hanem szívében is folyt a vér, és az egész idő alatt nem használt semmilyen orvosságot, ha csak Leó testvér a hét egyes napjain azon csodálatos szögek és a többi hús közé a vér visszatartása és a fájdalom csillapítása céljával gyógynövényeket nem helyezett (kivéve csütörtökön és az egész pénteki napon, mivel akkor Isten embere semmilyen gyógyszert nem akart használni, hogy Krisztus iránta való szeretete miatt ő is érezze a szeretett keresztre feszített fájdalmát). Ezeknek a stigmáknak a látványakor ugyanis Leó testvér olyan nagy áhítatot érzett, hogy mintegy az üdvös csodálkozástól megváltozva gyakran sóhajtozott, és azokban a szent sebekben mégsem volt semmilyen visszatartó tisztátalanság, vagy rossz szag, hanem igen kellemes illat áradt, amely emellett a sebeket is gyógyította. Tovább Szent Bonaventura azt mondja, hogy

„amikor Ilerdánál egy bizonyos János nevű férfi, a boldog Ferenc tisztelője annyira szörnyű sebeket szerzett, hogy alig volt hihető, hogy megéri a másnapot, miután megjelent neki a legszentebb atya és azokat a sebeket szent kezeivel megérintette, ugyanabban az órában visszanyerte teljes egészségét, hogy a

²⁸ LM XIII,3.

²⁹ LM XIII,3.

³⁰ LM XIII,8.

³¹ LM XIII,9.

kereszt csodálatos hordozóját minden tiszteletre méltónak nyilvánította az egész régió”.

Csak a hitetlen vagy eretnek kételkedik tehát, hogy ezt a stigmatizációt Krisztus cselekedete és számos csoda igazolja, hiszen a Megváltó a Máté-evangélium 18. fejezetében ezt mondja:

„Ha az egyházra sem hallgat, vedd úgy, mintha pogány volna vagy vámos.”³²

Ugyanis az Anyaszentegyház jóváhagyta, miként III. Miklós a Decretales VI.-ban, az *Exiit, qui seminat* bullában. Hasonlóképpen XII. Benedek pápa bullát adott ki a stigmákról. Ugyanúgy IV. Sándor pápa, hasonlóképpen a bíborosok is ezeket a szent stigmákat szóban és írásban dicsérték, miként Szent Bonaventura, Rainerus de Viterbio úr. Thomas de Capua úr himnuszt írt erről, amelyben így szól:

*„Királyi kegy, vezéri jegy,
sebes keze s oldala.”³³*

Mert IX. Gergely pápa, mielőtt boldog Ferencet a szentek sorába iktatta volna, gyötrő aggodalmat érzett az oldalsebvel kapcsolatban, és egy bizonyos éjszakán (miként könnyek között beszámolt róla) a boldog Ferenc szigorú arccal megjelent neki, és a szívének téovázása miatt neheztelve felemelte a jobb kezét, feltárta a sebet, és egy ivóedényt kért, amelyet miután odanyújtottak neki, látszott, hogy az oldalsebéből folyó vér megtölti. Attól kezdve oly nagy hittel kezdte ezt a szent csodát szemlélni, hogy semmilyen módon nem tűrhette el, hogy ne sértse meg kemény szidással azt, aki ezeket a sebeket támadta.

Ezekből nyilvánvaló, hogy ő az élő Isten Fiának jeleivel felemelkedő angyal volt. Hogy pedig az Úr Krisztus miért nem adta meg más szenteknek a megváltás jelét, az tudja, Aki mindent teremtett, és kegyes halálával minket megváltott.

Harmadszor végül a boldog Ferencet a *thema* előbb jelzett szavai alapján a prédikációjának különlegesen hasznos volta ajánlja, a következő kijelentéssel: Nagy hangon kiáltott, és bizony olyan nagy hangon, hogy az egész világ megremegett annak zajától, és ezzel az eretnekeket elriasztotta, az alvókat felébresztette, a bűnbánókat lelkesítette, Krisztus szenvedését a hívek elméjében megújította, az örök élettel kapcsolatban is reményt adott. Erre vezessen el mindent stb.

III. Temesvári Pelbárt: Szent Ferencről. Ötödik beszéd, vagyis az ő szent sebeiről LXXIV. sermo

Jézus jegyeit viselem testemen. (Gal. 6)³⁴

(A) Isten csodálatos kegyessége, amellyel a szenteket úgy akarja szeretni és tisztelni, mint ahogy egy földi király a katonát, akit kedvelt, dicsőségének ruhájába öltöztette, és győzelmének fegyvereivel ékesítette. Így tett Ferencel, akinek a testébe így lelkének jegyeként helyezte egyrészt a dicsőség és a katonaság jelvényeit, másrészt a győzelem dicsőséges ereklyéit. Ezekkel kapcsolatban Boldog Ferencet az előbb mondott szavakkal dicsérik: *Jézus jegyeit viselem testemen*, amely igéket az Apostol önmagáról szólva mondott, de ezekben a boldog Ferencről tesz tanúságot, ahogy Miklós pápa mondja az *Exiit, qui seminat* bullában.³⁵ Ezekre az igékre alapozva három titkot fogunk kinyilvánítani a boldog Ferenc stigmáiról ebben a beszédben, és ez a három itt eszerint kapcsolódik össze egymással:

- Először, mert stigmatizált lett;
- Másodszor, mert az Úr Jézus sebeivel ékesítetett;
- Harmadszor, mert testében valóban hordozta a stigmákat.

³² Mt 18,17.

³³ A fordítás forrása: *Testvérünk és atyánk. Rövidebb ferences források I.* (2018), p. 62.

³⁴ Gal 6,17.

³⁵ A bullát, amely a Kisebb Testvérek regulájának megerősítését jelenti, III. Miklós pápa adta ki 1279-ben.

Az első misztériumnak tehát az Úr Jézus által történt stigmatizációt nevezik. A másodiknak a csodáét nevezik az Úr Jézusban. A harmadiknak a bizonyosságot nevezik az Úr Jézus megerősítése következtében. (B) Elsőként a boldog Ferenc stigmatizációja kapcsán merül fel a kérdés: Miért akarta Krisztus a szentek között Ferencet ilyen megtiszteltetéssel, tudniillik a saját sebeivel való megjelöléssel ékesíteni? Mert csodálatos, hogy a krisztusi szenvedés sajátos jeleit Krisztus nem csak a saját testében akarta hordozni, hanem Ferencel is közölni akarta ezeket. Erre vonatkozóan Franciscus de Mayro beszéde szerint és más doktoraink szerint, lezárásként azzal válaszolunk, hogy Krisztus jóságából kifolyólag méltóztatott Ferencet ékesíteni szenvedésének szent jeleivel. És ezt főként hét okból:

- Elsőként Krisztus szenvedésének a szívekben való megújítása miatt
- Másodszor a kegyelem elnyerése és az érdemek bemutatása miatt
- Harmadszor Ferenc ajánlása és a szentség megnyilvánulása miatt
- Negyedszer a hitetlenek összezavarása miatt
- Ötödször a vágyott vértanúság beteljesítése miatt
- Hatodszor a hanyag keresztények lelkesítése miatt
- Hetedszer az evangéliumi regula jóváhagyása miatt

Először ugyanis a szenvedés megújítása miatt, amely világ alkonyatának közeledtével az emberek szívében már megöregedett és kihűlt. Mert Ágoston szerint:

„Minden emberi megismerés bizonyos jelekkel él, amelyek az önmagáról szóló jelekhez vezetnek el azt, és ezért az ilyen jelek által akarta Krisztus az embereket a hitben lánggra gyújtani, és a szent Egyházat az Úr szenvedésének emlékeztére megújítani.”

Ezért mondja Ferencnek is:

„Menj, állítsd helyre házamat!”

Másodszor a kegyelem elnyerése és az erényes megmutatása által. Hiszen felmerül a kérdés, hogy az ember mi által tudja elnyerni Isten színe előtt a sajátos kegyelmet és érdemei gyarapodását. Halld erről Bonaventurát és a *De stimulo amoris* szerzőjét³⁶:

„Az Úr szenvedésében – mondja – megtalálod a teljes kincset, semmi sem fénylik, semmi sem indít úgy a helyes irányba, semmi sem cselekszik úgy a lélek szentté válása érdekében, mint az Úr szenvedésének emlékezete, ez által nyerjük el, őrizzük meg, és növeljük a kegyelmet, és aki csak elvesztett bármely kegyelmet, ez által tudja ismét elnyerni.”

Miként ugyanis látjuk, hogy az arany értékes, de ha az aranygyűrűhöz valamilyen nagy értékű követ adnak, sokkal értékesebb lesz. Így ha Krisztus szenvedése az érdemeinkhez kapcsolódik a szándékunk és az elmélkedésünk által, annyival fog nőni az értéke. Ebben a jelben Krisztus azoknak a szenteknek, akik türelmesen együtt szenvedve álltak a krisztusi kereszt alatt, nagyon sajátos kegyelmeket adott, tudniillik az édesanyának a vértanúság dicsőségét, Jánosnak a testvérré fogadást, Magdolnának a lángoló szeretetet, a szent nőknek nagyobb jámborságot, amellyel egyrészt gondoskodtak Krisztus testének megkenéséről, másrészt megérdemelték, hogy a feltámadottat elsőként lássák. Végül magának a hitvalló és vele szenvedő latornak is a Paradicsomot adta ugyanazon a napon.

De mivel Ferenc teljesen arra törekedett, hogy Krisztus keresztjén elmélkedjen, szeresse azt és együtt szenvedjen vele, ezért Krisztus azt a különleges kegyelmet adta neki, hogy a saját szenvedésének stigmáival ékesítette. Mert Bonaventura a Legendában a stigmákról azt mondja, hogy mikor Ferenc imádkozott, isteni jóslat által értesült róla, mi lenne benne Istennek kedvére, és az evangéliumos könyv háromszori kinyitása után (megértette), hogy a Krisztus szenvedése iránti áhítat, a cselekedetekben való

³⁶ A *Stimulus Amoris* című, Bonaventurának is tulajdonított 13. századi munka, amelynek a szerzője a ferences Giacomo da Milano a késő középkori ferences spiritualitás egyik alapszövege volt (*Stimulus divini amoris devotissim[us] a sancto Iohanne Bonaventure editus* [1495]).

utánzása és a fájdalmával való együtt szenvedés; és így bőségesebben kezdte el megízlelni az isteni édességet, és megérdemelte a stigmatizációt. Ó, tehát, ember, szenvedj együtt Krisztussal, és kegyelmet fogsz nyerni.

Harmadszor Szent Ferenc ajánlása és szentségének megnyilvánulása miatt, hogy példája által a hívek ösztönzést kapjanak a Krisztus szent keresztje iránti áhítatra és nyomdokainak követésére. (C)

Ahol jegyezd meg, hogy az isteni és jogos szabály megköveteli, hogy *valaki azok által nyerje el a büntetést is, amikben vétkezik*, Bölcsesség könyve 11. fejezet,³⁷ és „*Inter dilectos*”.³⁸ Például: a gőgös vétkezik magát felmagasztalva, tehát méltán érdemli meg a szégyenletes megaláztatást, Lukács evangéliuma 18. fejezet:

„*Aki magát felmagasztalja, az megaláztatik, aki megalázza magát, az felmagasztaltatik stb.*” (Lk 18)³⁹

Hasonlóképpen: A fősvény vétkezik, mivel a földi dolgokat kedveli, tehát megérdemli, hogy a földben, vagyis a pokolban temessék el, amely a Föld középpontja, Lukács evangéliuma 16. fejezet:

„*Meghalt a gazdag ember is, és eltemették.*”⁴⁰

Hasonlóképpen: A buja vétkezik a rút vágy hevében, tehát a Pokol kénes tüze által bűnhődik, ahogy nyilvánvaló a szodomiták kapcsán. Hasonlóképpen: A torkos vétkezik az ízlelés során, tehát éhség és szomjúság fogja majd gyötörni. Így ezzel ellentétben az isteni törvény azt is előírja, hogy valaki amiatt nyerjen jutalmat, amely által érdemeket szerez tevékenysége során, Jelenések könyve 14. fejezet:

„*Tetteik elkísérik őket.*”⁴¹

De mivel boldog Ferenc érdemszerző fáradozása minden törekvését olyannyira Krisztus keresztjére összpontosította, hogy mindig őt szemlélte lelki szemeivel, és a szeretet és a szenvedély által lelkében a Megfeszített alakult át. Tehát a hozzá való hasonlóság ékesítette őt testében Krisztus csodálatos erénye által. Így Szentviktori Hugó:

„*Ó lélek, tudd, hogy Isten szeretete a te életed. És magának a szeretetnek az ereje által alakulsz át annak a hasonlóságára, akit szeretsz.*”

Azzal kapcsolatban nyújt példát, amiről Bonaventura ír a *Legenda maior*ban, tudniillik mikor egy bizonyos Róma városi jegyző alig hétéves fia az anyjával templomba menve gyermeki szokás szerint akart viselkedni, kiugrott a ház ablakán, és sérülése miatt azonnal meghalt. A hangra megfordult anya látva ezt, sírásával fellármázott minden szomszédot. Akkor odajött egy bizonyos testvér a kisebb testvérek rendjéből, aki ezt mondta az apjának: „Vajon hiszed-e, hogy Szent Ferenc a szeretet miatt, amelyet mindig érzett Krisztus iránt, felébresztheti a fiadat?” Erre ő azt felelte: „Erősen hiszem, és a szent szolgálja voltam egész életemben”. Akkor a testvér mindenkit imára szólított fel, és Szent Ferenc segítségül hívására, és később a gyermek felébredt, és mindenki előtt sértetlenül járkált.

Negyedszer a hitetlenek összezavarása miatt, mivel ez által, miként más csodák által is a Krisztus istenségébe vetett hit tündöklök az eretnekek és minden hitetlenek összezavarására.

Negyedszer a vágyott vértanúság beteljesítése miatt. Mert a zsoltár szavai szerint:

„*A szegények kívánságát meghallgattad, Uram, megerősítetted szívüket stb.*”⁴²

³⁷ Bölcs 11,7.

³⁸ A latin szövegben itt egy nehezen beazonosítható, talán az előljárók vétkeivel foglalkozó egyházi forrásra való utalás szerepel. Valószínűleg a Penaforti Szent Rajmund által összeállított *Decretales Gregorii IX* című gyűjteményről van szó (vö. RAJHONA & SÁPI; SZUROMI 2013, pp. 177-194).

³⁹ Lk 18,14.

⁴⁰ Lk 16,22.

⁴¹ Jel 14,13.

⁴² Zsolt 10,38.

De Ferenc igen hevesen vágyódott a vértanúságra és vérének Krisztusért való kiontására. És ezért ment el háromszor a hitetlenek által lakott részekre. De az Úr megőrizte őt, hogy megjelölje a stigmáknak ezzel a kiváltságával, hogy így Isten akarata szerint vérét ontva és fájdalmakat érezve, a vértanúság bizonyos érdeme az övé legyen.

Hatodszor a hanyag keresztények bűnbánattartásra való buzdítása miatt, mivel ő mint a már közelgő végítélet előhírnöke küldetett el, és hogy higgyenek neki, ezeket a jeleket bizonyosság végett mint idézőlevelet Krisztus adta Ferencnek, hogy ezeket látva az emberek bűnbánatot tartsanak, és ne vesszenek el. Itt olvasható, hogy amikor a boldog Ferenc az alázatosságból kifolyólag eltitkolta ezeket a stigmákat, az Úr sok csodával akarta kinyilvánítani, ahogy a matutinumra szóló breviáriumban szerepel. Továbbá a Legenda hozzát teszi, hogy egy bizonyos Bertalan nevű embert Szent Ferenc templomának építése közben egy lezuhanó deszka nyakon talált, és a halál közeledtével kérte az Eucharisziát. És íme a boldog Ferenc 11 testvérrel együtt megjelent neki éjszaka, kiszolgáltatta neki a szentséget, és a sebeket kezével érintve meggyógyította őt, majd meghagyta, hogy térjen vissza a munkájához.

Hetedszer a kisebb testvérek rendje evangéliumi regulájának jóváhagyása miatt. Ugyanis az alapítót Krisztus az ő sajátos pecsétjével akarta megjelölni, hogy senki se ármánykodhasson. És ez nyilvánvaló Miklós pápa által, aki így szól az *Exiit, qui seminat* bullában: A kisebb testvérek regulája az evangéliumi ékesszólásra alapoz, Krisztus életének példája szilárdítja, és az Egyházat alapító apostolok beszédei, és tettei erősítik meg. És feljebb: Ez az ugyanis, amely az Apostol tanúságtétele szerint senki ne okozzon annak kellemetlenséget, akit Krisztus szenvedésének jeleivel erősített meg. Ezek és továbbiak ugyanott. (D)

De mivel kijelentettük, hogy ezek által a stigmák által erősödik meg a katolikus hit, és a Krisztus keresztjéről való elmélkedés, az együtt szenvedés által nyilvánvaló lesz a boldog Ferenc szentségre való törekvése, tehát felmerül az a kérdés: Miért nem adta Krisztus a szenvedésnek ezeket a jeleit Legszenőbb Anyjának, vagy Szent Jánosnak is, mikor ők a kereszten szenvedő Krisztus mellett jelenlévőként többet szenvedtek, mint Ferenc? Továbbá sok szent telt el a szeráfi szeretettel, Krisztus miért nem adott nekik? A *Liber conformitatum* szerzője alapján azt válaszoljuk, hogy a Boldogságos Máriának azért nem volt szabad megkapnia a stigmákat, mert nő volt. Ugyanis bár lelkében mindenképpen jobban hordozta Krisztus sebeit, akinek a lelkét fájdalomnak és Krisztus szeretetének a töre járta át. Mégsem jelöltetett meg legszenőbb testében ezekkel a stigmákkal, mivel az ilyen stigmatizált lét nem illik a női nemhez, hanem csak a férfinemhez. Ennek az értelme az, hogy a stigmák a világ hitben való megújítására, az együtt szenvedésre, és Krisztus szenvedésének utánzására adattak. Éspedig sehol sem olvasható, sem az Ó-, sem az Újszövetségben, hogy bármely nőt a világ megújítására irányítottak vagy küldtek. Az Apostol pedig ezt mondja a Korintusiakhoz írt levél 14. fejezetében:

„az asszonyok hallgassanak összejöveteleiteken. Nincs megengedve, hogy beszéljenek.”⁴³

Hasonlóképpen, miként nem illik, hogy a király zászlaját és a királyi jelvényeket egy nő viselje.

Végül az ősegyházban Jánosnak vagy a többi apostolnak azért nem illett ezt a jelet megkapni, mivel Krisztus akkoriban történt halála és szenvedése miatt meglehetősen lángolt a hívők szívében a szenvedés emlékezete és a szeretetből fakadó hite. És nem az akkori hitnek volt szüksége arra, hogy ez a csoda erősítse meg, hanem másoknak, mivel ennek a láttán az emberek nem hittek volna jobban Krisztusban, hanem akkor kellett ennek a csodának megtörténnie, amikor a világ már hűlni kezdett. És egyedülálló kiváltság adatott a boldog Ferencnek, hogy Krisztus sebeit hordozhatta, ahogy az előbb mondott érvek alapján nyilvánvaló. (E)

⁴³ 1Kor 14,34.

(2) A második főtételre, a Ferenc stigmáinak csodás voltára vonatkozóan záró következtetésként elfogadjuk tudniillik a kijelentést, hogy az áldott Úr Jézus Ferencet a szent sebekkel megjelölve, sok csodával ékesítette fel.

Először mert csodálatos volt a megjelenését tekintve. Mivel a boldog Ferenchez ima közben az égi magasságból érkezett egy szeráf, amely hat tüzes és ragyogó szárnyat viselt, amelyek közül kettő a feje fölé emelkedett, kettőt a repüléshez tárt ki. Kettő pedig az egész testét befedte. A szárnyaknak ez a hatos számát pedig a szeráfi írásokban csak a lelkeknek tulajdonítják, ahogy Izajás könyvének 6. fejezete írja.⁴⁴ És csodálatos volt, hogy a boldog Ferenchez küldetett és szállt le a szeráf, mivel az angyalokra vonatkozó általános törvény szerint a szeráfok rendjének tagjai nem kapnak külső küldetést, hanem mindig Istennek szolgálnak. Miként Dionysius mondja *Az angyali hierarchiákról* című művében:

„*Tehát sajátos kiváltságot jelentett, hogy Szeráf jött a boldog Ferenchez*”,

egyrészt mivel a nagyon nehéz dolgokban és ritkán szokta Isten ezeket az angyalokat küldeni, másrészt hogy lángra gyújtani jött, hogy tudniillik a boldog Ferencet az értelem tüze teljesen Krisztussá alakítsa át, és ezért küldetett Szeráf, amelynek a jelentése ‘szeretettől lángoló’.

Másodszor csodálatos a keresztre feszített képében, mivel amikor az előbb említett Szeráf angyal igen gyorsan repülve közel ért Szent Ferenchez, ő a szárnyak között a keresztre feszített ember képmását látta, aki kereszt módjára nyújtotta ki keresztre feszített kezeit és lábait. Ez ugyanis nagyon csodálatos volt, olyannyira, hogy Ferenc elméjét is erős csodálat fogta el, mivel a szenvedés gyengesége egyáltalán illik össze a Szeráfi lélek halhatatlanságával. Ugyanis csodálatos volt, hogy a kereszt fája és a szögek, amelyekkel a kezei és lábai megfeszítettek, az angyalszárnyak között voltak láthatóak. (F)

Itt feltesszük a kérdést, hogy vajon ebben a szeráfi alakban maga Krisztus jelent meg személyesen, vagy csak Krisztus angyala. Erre a doktoraink alapján adjuk meg a választ, hogy ott maga Krisztus volt jelen személyesen, aki stigmatizálta boldog Ferencet. És ez eléggé nyilvánvaló az Egyház által jóváhagyott zsolozsma sok szakaszában. Elsőként az antifónában, ahol így énekelnek:

„*A kereszt áldozata megjelenvén, kereszt alakban kitárt karokkal hat különféle szárnytól tartva stb.*”⁴⁵

majd:

„*A saját szent sebhelyeit elhelyezte az ő testében,*”⁴⁶

a kereszt áldozatát ugyanis nem az angyalok, hanem maga Krisztus szenvedte el, aki őt megjelölte a saját, és nem az angyal sebeivel stb.

Továbbá a himnuszban:

„*S megjelent az ég királya,
látszat szerint, mint szeráf
takarva hat ékes szárnyal
mutatja szelíd magát
megfeszítve keresztfára
szem nem láthat ily csodát
Szenvedő Urát a szolga látja
már nem szenvedőn,
századok urát stb.*”⁴⁷

Ugyanúgy a válaszos énekben:

„*Megjelölted, Uram, szolgálodat, Ferencet megváltásunk jeleivel.*”

⁴⁴ Iz 6,2.

⁴⁵ *In festo stigmatum Beati Francisci* (1841), p.115.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ A fordítás forrása: KISS 2004.

Ezekből nyilvánvaló, hogy maga Krisztus volt jelen.

Továbbá a prózában:

„Akkor a fenséges szárnyas férfi jött, íme a király, az uralkodó stb.”

Tehát Krisztus volt, miként a *Conformatates* 3. könyvében olvassuk, hogy kinyilatkoztatott:

„Ó, Krisztus csodálatos kegyelme, mivel így megjelent az átalakulás céljával.”

Harmadszor csodálatos a szavak erejére nézve, mivel így megjelenve ősi szavakat mondott, amelyeket még életében egyetlen embernek sem tárt fel. Ugyanis valóban hinni kell abban, hogy ezek voltak azok, amelyeket nem volt szabad emberként kimondania. Miként az Apostolról is olvassuk, hogy elragadtatása közben ilyeneket látott, 1Kor 12.⁴⁸ (G)

De meg kell jegyeznünk, hogy miután ezek a titkok Ferenc számára feltárultak, bár élete során senkinek sem beszélt róluk, a *Liber Conformatatum* és *A három társ legendája* mégis azt írja, hogy a halála után, mivel a testvérek kérései meghatották, a boldog Ferenc megjelenve, egyes dolgokat mégis feltárt. Az elsőt, amelyet életében is előre megmondott Leó testvérnek, tudniillik, hogy aki illő tisztelettel és jámborsággal van a kisebb testvérek rendje iránt, annak Isten kegyelme által a rend érdemeiért jó véget ad. A másodikat, hogy senki sem fog sokáig büntetés nélkül élni, aki rossz lélekkel üldözi a rendet és a testvéreket, hanem rövid időn belül az isteni bosszú fogja elérni őt. De úgy kell értelmezni, hogy ez nem áll fenn, ha Isten megengedi ezt az üldözést a testvérek üdvös jóléte miatt, ahogy ez a vértanúk esetében megnyilvánul. És ezt én magam is megtapasztaltam a sok elszenvedett üldöztetés során. A harmadikat, hogy ebben a rendben senki rossz és a rosszban megátalkodott nem tud sokáig megmaradni úgy, hogy nem bánja meg bűneit és nem gyónja meg őket, vagy bűnbánat nélkül el fogja hagyni azt. A negyediket, hogy ez a rend meg fog maradni egészen a világ végéig, bármennyi üldöztetést is szenved. Miként Joachim apát írja a *Concordantie* című művében:

„Ezt a rendet az Antikrisztus mindenképpen jobban, nagyon üldözni fogja, de Krisztus kegyelmével meg fog maradni, és általa az egész világ megtér Krisztushoz az Antikrisztus halála után.”

Ez elegendő. Az ötödiket, hogy a stigmákban való fájdalmas részesedésben, bár testében nagyon megtöretett, ez azonnal isteni erénnyé vált. (H)

Itt felmerül a kérdés, hogy vajon a boldog Ferenc stigmatizációját egyedül az isteni erő hozta-e létre. Erre válaszolva három igazságra kell felhívni a figyelmet doktoraink szerint.

Az első igazság, hogy ez a stigmatizáció a szerint a mód szerint, ahogy létrejött, nem valósulhatott meg mesterséges úton vagy a természet szerint sem, mivel a mesterség vagy a természet nem képes az emberi húsból vagy az idegekből az élő testben szöveget formálni, miként ez ebben a stigmatizációban megtörtént, ahol rögtön elmondjuk alább. Tovább az ilyen stigmatizáció nem jöhetett létre az erős képzelet erejénél fogva, miként egyesek gondolták, mivel a kemény anyag nem engedelmeskedik a még oly erős képzeletnek sem, hogy átalakuljon, miként Ágoston írja a Szentháromságról szóló műve 11. könyvében:

„Jóllehet a folyékony anyag valamikor alkalmazkodik, ahogy nyilvánvaló a különféle vesszők megpillantásakor nemzett különféle színű juhokból, a Teremtés könyve 30. fejezete szerint.”⁴⁹

⁴⁸ 2Kor 12,2-4.

⁴⁹ Vö. *De Trinitate*, 11,2 (PL 42,988). „*Licet videre corpusculum chamaeleontis ad colores quos videt facillima conversione variari. Aliorum autem animalium quia non est ad conversionem facilis corpulentia, fetus plerumque produnt libidines matrum, quid cum magna delectatione conspexerint. Quam enim teneriora, atque, ut ita dixerim, formabiliora sunt primordia seminum, tam efficaciter et capaciter sequuntur intentionem maternae animae, et quae in ea facta est phantasiam per corpus quod cupide aspexit. Sunt exempla quae copiose commemorari possint: sed unum sufficit de fidelissimis Libris, quod fecit Jacob, ut oves et caprae varios coloribus parerent, supponendo eis variata virgulta in canalibus aquarum, quae potantes intuerentur eo tempore quo conceperant (Gn 30,37-41).*”

De Ferenc kezeinek és lábainak anyaga, amelyekben a változás történt, kemény és teljesen idegekkel ellátott volt, tehát stb.

A második igazság, hogy ez a stigmatizáció a mód miatt, ahogy megtörtént, nem jöhetett létre angyali erő által, mivel az angyal nem képes a lelket átalakítani, és ennek következtében a testet sem, ahogy nyilvánvaló Duns Scotus alapján (*super II. dist. XI. q. I*). Mert Ágoston a Szentháromságról írt művének 3. könyvében kijelenti, hogy

„a látható dolgoknak ez az anyaga nem úgy van alávetve az angyalok akaratának, hogy saját ereje által képes megváltozni, és különféle önálló formákat adni a dolgoknak”.

Egyébként a démonok is képesek igazi csodákat tenni, ha valóban igazként tudják feltüntetni azt, ami hamis. Tehát az angyal nem volt képes saját erejével szögeket formálni Ferenc testéből.

A harmadik igazság, hogy ezt a stigmatizációt egyedül az isteni kegyelem hozta létre. Ezzel kapcsolatban jegyezd meg Franciscus de Mayro alapján, hogy

„a Szentírásban a csodák négy fajtája található meg”.

Bizonyos mesterségesen készített dolgok, mint a mágia alapján létrehozottak, Egyiptomban valósultak meg a fáraó gonosztevői által, ahogy Ágoston mondja a Kivonulás könyve 7. fejezetéhez írt kommentárjában. Másodszor, bizonyos dolgok a természet ereje által jönnek létre, mint a nap- vagy holdfogyatkozások, amelyeket az emberek megcsodálnak, bár az oka természetes, kivéve a Krisztus szenvedésének idején megvalósult fogyatkozást, amelynek az oka természetfeletti volt. Harmadszor bizonyos dolgokat az angyali képesség hoz létre, mint a Nap helyzetét és beljebb állását, mivel az angyalok szolgálatához tartozik az égi mozgás. Negyedszer más dolgokat egyedül az isteni erő hoz létre, mint a világ teremtését, így az emberi lélek teremtését, és mindeneknek a létben való megtartását. De ezt a stigmatizációt egyedül az isteni erő hajtotta végre, amely egyedül képes tetszés szerint előidézni a dolgok különféle formáit, nem pedig egy angyal, ahogy Ágoston is tanítja a manicheusok ellen írt művében. És így nyilvánvaló. Ó, tehát, jóságos Jézus, dicsértéssel sebhelyeidben, és dicsőség Neked.

Ötödször tehát csodálatos a szögek kialakításában, hogy a kezek és a lábak nem csak hogy át lettek lyukasztva, hanem az isteni erő ezekben idegekből és húsból álló szögeket hozott létre. Ugyanis fekete vas módjára kemények, szilárdak, és annyira hosszúak voltak, hogy átérték kezein és lábain. Hatodszor a kerekésgben és a visszahajlásban, mert a szögek feje a kezek belső részén és a láb felső részén kerek volt, a másik oldalon pedig a hegyük hosszú, csavart, és úgymond az isteni erő hajlította vissza őket, hiszen nem volt ott sem üllő, sem kalapács. És a szögek végei annyira kiemelkedően visszahajlottak, hogy azok íves visszahajlásába az ujjakat be lehetett helyezni. Ennélfogva a talpát sem lehetett szabadon hagyni, hanem cipőben kellett járnia.

Hetedszer az odatapadásban, mivel a szögek annyira összenöttek, hogy bár közük és a hús közé szövetharabokat helyeztek a vér folyamatos áramlásának megállítására, és bár így elváltak a hústól, mégsem lehetett őket elmozdítani, bármennyire is megpróbálták több alkalommal a testvérek. Meg tudták őket mozgatni, de kihúzni nem tudták, mivel a test részét jelentő idegek és erek voltak, amelyeket teljes mértékben Istennek kell tulajdonítani.

Nyolcadszor csodálatos a vére ontás miatt, mivel ezekből a sebekből és különösen az oldalsebből vér ömlött, és mindig péntek elérkeztével volt a szokottnál bőségebb, amely napon a boldog Ferenc nagyobb fájdalmakat is érzett. Mert Krisztus is ezen a napon szenvedett, ennélfogva a boldog férfi Krisztussal és Krisztusban fájdalmat és vérének kiömlését érezte.

Kilencedszer az átszúrásban, tudniillik a jobb oldalon. A jobb oldalát ugyanis mintha lándzsa szúrta volna át, amelyből fájdalmasan vér ömlött, és így gyakrabban kellett mosni az alsóruháját.

Tizedszer az eredeti állapotban való megmaradásuk miatt, mert ezek a sebek két évig és tizennyolc napig, haláláig Ferenc testében maradtak, és gyógyíthatatlanul, sőt romolhatatlanul maradtak meg, bár

nem tartósították őket semmilyen módon. Eredeti állapotukban maradtak, kellemetlen szag vagy romlás nélkül, és mindezek által Istent és az Úr Jézust dicsérik. Ó, mily tiszteletre méltó volt a boldog Ferenc a hívők előtt, akiben Isten ily nagy dolgokat tett. (I)

(3) A harmadik főtétele, a stigmák nagyon biztos igazságára vonatkozóan a boldog Ferenc testében álljon itt zárásként, hogy kétségen kívüli és biztos igazság szerint bizonyítható, hogy a boldog Ferenc Krisztus sebeit hordozta a testében. Mert ezt először is sokak hitelt érdemlő tanúsága bizonyítja. Ahogy ugyanis Bonaventura, a kétségkívül igen szent férfi írja a legendában, hogy tudniillik a boldog Ferenc minden igyekezetével arra törekedett, hogy ezeket a sebhelyeket elrejtse mindig befedve kezeit lábaira cipőt húzott, és gondosan elrejtette az oldalsebét, mégis sok igen szent testvér megesküdött, hogy látta és kezével érintette ezeket, hasonlóan IV. Sándor pápa is, aki nyilvános prédikációban is megerősítette, hogy saját szemével látta őket. De egyrészt a boldog Ferenc halálakor több mint 50 testvér látta őket, és Szent Klára szűz is a klostromba zárt nővértársaival együtt, továbbá számos világi, és megesküdtek és megérintették azokat a tanúságtételük igazolására.

Másodszor több pápai bulla tanúsítja ezt, tudniillik IX. Gergelyé, aki ezt a szentet a szentek sorába iktatta, és aki a stigmatizációval kapcsolatban az eretnenség terhe alatt a benne való hitet parancsolja meg a híveknek, és három bullát adott ki. Hasonlóan IV. Sándor pápához, aki szintén három bullát adott ki, ugyanúgy III. Miklós, aki egy bullát adott ki. És az *Exiit, qui seminat* kifejezetten említést tesz a stigmákról. Ugyanúgy XII. Benedek, aki a rendjének a bullát kiadva elrendelte, hogy ünnepeljék meg a stigmák ünnepét.

Harmadszor bizonyítja a számtalan kinyilatkoztatás és csoda, amelyek közül fentebb néhányat érintettem, másokat a rövidség okából elhagytam. De az egyszerű emberek jámborsága érdekében röviden leírom itt a stigmák keletkezésének történetét.

Ugyanis az olvasható *A három társ legendájában*, hogy amikor a boldog Ferenc az Alverna-hegy oldalában a boldog Mihály ünnepe előtt negyven nappal böjtölt, egy napon korán reggel, míg ott imádkozott, a szokottnál bőségesebben kezdte el érezni az isteni édességet, és látta, hogy az ég magasából egy Szeráf – tudniillik akinek tüzes és ragyogó szárnyai voltak – szállt le hozzá, és látta, hogy a hegy tüzet fog. Miközben közeledett hozzá, látta a szárnyai között a keresztre feszített Úr Jézust és erősen elcsodálkozott, és a szenvedő Krisztus iránt érzett együtt szenvedés szomorúsága és a szép külseje miatt érzett öröm határozta meg a gondolkodását, ahogy a *Legenda* mondja.

És mikor az ősi szavakat kinyilatkoztatta neki, végül azt mondta: „Készülj fel, Ferenc, mivel csodákat fogok tenni benned”. És ő: „Te tudod, Uram, hogy kész vagyok minden parancsodra”. Akkor Krisztus kinyújtotta a jobb kezét, a boldog Ferenc jobb keze fölé helyezve azt, és az érintésére a kezén megsebzett Ferenc fájdalmas hangon mondta: „Ó, Úr Jézus!”, és a földre esett, és így megrémülve és csodálkozva nézte Krisztust. Végül az Úr ismét így szólt: „Ferenc, kelj fel, hogy befejezzem benned a csodákat, amelyeket elkezdtem.” „Uram, ki tudna ilyen fájdalmakat elviselni?” Az Úr neki: „Mit tennél akkor, ha az ütéseket, a töviskorona szúrásait, pofonokat, köpéseket, és más bűnhődéseket kapnád, amelyeket az emberekért vállaltam?” Ferenc tehát felkelve így szólt: „Kész vagyok arra, amit parancsolsz”. És Krisztus átölelve őt, oldalát a boldog Ferenc oldalához érintette, és azonnal átadta neki az oldalsebet. Akkor Ferenc így szólt: „Ó, kegyes Jézus!” – csaknem félholtként rogyott a földre, és Krisztus eltűnt az égben. A boldog Ferenc pedig a földön feküdt egészen a nónáig. Akkor érkezett oda Leó testvér, és amikor a földre rogyva látta, felemelte őt azt gondolva, hogy a böjtöléstől fáradt el. És így attól az órától a boldog Ferenc, bár titokban, hordozta testében ezeket a szent sebhelyeket.

Ó, tehát, legszentebb atya, ó, Krisztus dicsőséges zászlóhordója, sebeidre kérünk téged, járj közben értünk az Úr Jézusnál, hogy érdemeidért adjon kegyelmet stb.

IV. A stigmatizáció jelenségének és Ferenc stigmatizációjának értelmezési szempontjai

A görög stigma szó a késő antikvitásban pozitív és negatív konnotációkkal is bírt: a rabszolgák és a katonák identitásjelölő tetoválása (*stigma*) előbbi esetben negatív, az utóbbiban pozitív jelentéssel értelmezhető, illetve istenek vagy istennők szimbólumai voltak a pártfogás elnyerése céljával. A jelenség értelmezése során számos esetben a Galata levél 6,17 jelentette a téma kiindulópontját. Pál szóhasználatában mindezek a jelentéstartalmak együtt szerepelnek, amikor a Krisztushoz tartozó embert akarja a szóval jelölni, a korai keresztény hagyományban viszont a szó a Pál által a hitéért elszenvedett sebek (nem feltétlenül stigmák) jelentését vette magára. A keresztény ókorban emellett az a felfogás is élt, hogy ha a keresztény találkozott az istenivel, ennek hordozhatja a látható jeleit.⁵⁰

Az utóbbi gondolat hatására utal a középkorban és a kora újkorban, hogy a Pál által viselt stigmák helyett Krisztus sebeinek üdvösségszerző volta állt a középpontban, majd a kora újkortól kezdve Krisztus sebei jelentették a kapcsolatot a megváltás és a stigmák között.⁵¹ Petrus Damianus, aki bensőséges kölcsönhatást tételezett fel az emberi és isteni között, és Krisztus sebeire és az Ő utánzására helyezte a hangsúlyt, a Galata levélre támaszkodva bonyolult rendszert alakított ki a stigmákra és a stigmatizációra vonatkozóan.⁵² A stigmákat négy kategória (papi, bűnbánati, monasztikus, eszkatologikus) szerint értelmezte: a pappá szentelés láthatatlan stigmái, a bűnbánati stigmák, a szerzetesi stigmák mellett az eszkatologikus stigmák a halál után, az üdvözülés jeleként megjelenő sebeket jelentik.

A 12. századi szerzetesi teológiai hagyományban a stigmaviselést az aszketikus élet megjelenési formájának tekintették. A 13. században az értelmezés a szerzetesi (különösen ciszterci) kolostorok környezetében az erények általi keresztre feszítés motívumával bővült, majd egy 15. századi képi ábrázoláson a szerzetes keresztre feszítésének metaforikus ábrázolása jelenik meg.⁵³ A *crux monachorum* mellett a 13. századtól megjelenik a *crux laicorum* fogalma is, amely fizikai önkínzást, esetlegesen önmaguk tényleges keresztre feszítését jelentette az *imitatio Christi* 13. században gyakori, szó szerinti értelmezésének példaként.

⁵⁰ A keleti egyházban ugyanakkor sokkal hangsúlyosabbá vált a feltámadt Krisztus testének dicsősége, a nyugati egyházban viszont felerősödött a hagyomány, amelyben Krisztus megsebzett emberségének a szemlélése vált fontossá a személyes és vallási átalakulás elérésének reményében.

⁵¹ Marius Victorinus szerint a stigmák három jelentést foglaltak magukban: a tényleges sebeket, az Isten szolgálata közben átélt szenvedéseket, és a Krisztus miatt kapott jogtalanságok elviselését. Szent Jeromos szerint a stigmák Szent Pál megpróbáltatásaira utalnak, és egyben aszketikus gyakorlatot is jelentenek, tehát bűnbánati és rituális jelentést adnak a szónak. Jeromos álláspontját egyes középkori kommentátorok is követték, például Atto of Vercelli, vagy őt megelőzően Hrabanus Maurus. Szent Ágoston a stigmákat azokkal a billogokkal hozza kapcsolatba, amelyeket a rabszolgák büntetésként kaptak, és a középkori bibliakomentátorok egy része (Claudius Taurinensis, Hrabanus Maurus, Lanfrancus Cantuariensis, Hervaeus Burgidolensis, Petrus Lombardus) követte az álláspontját, illetve abba az irányba bővítették tovább, hogy a stigmákat a katonák tetoválással való ókori jelölésével hozták összefüggésbe, és ebből kiindulva Pált mint Krisztus katonáját mutatták be.

⁵² A stigmatizáció jelensége a Krisztus emberi természetére nagyobb hangsúlyt helyező *imitatio Christi*-mozgalomban is megjelent: a 11. században egyes szerzetesek néhány esetben azért éltek aszketikus életet, hogy csatlakozzanak Krisztus szenvedéséhez. Petrus Damianus is ezt a gyakorlatot követte, a saját megfogalmazása szerint abból a teológiai háttérből kiindulva, hogy ezzel megmutassa Isten iránti hűségét és az utolsó ítélet napján a bíróként megjelenő Krisztus majd önmagát lássa benne.

⁵³ Ez Gilbert Foliot gloucesteri apát (1110-1187) egyik írásában fordul elő első alkalommal, később a ciszterci Caesarius of Heisterbach (†1240) *Dialogus miraculorum* című munkája állítja egymással kifejezetten kapcsolatba Krisztus és a szerzetes keresztre feszítését. *De crucifixione religiosorum* című munkájában pedig tovább tárgyalja a témát (például kijelenti, hogy a keresztfeszítés három szöge három erénynek, az engedelmesség, a türelem, és az alázat erényeinek felelnek meg. A *crux monachorum* témája Clairvaux-i Szent Bernát egyik, Krisztus feltámadásáról szóló sermójában Krisztus erények (szeretet, engedelmesség, türelem, alázat) általi keresztre feszítésével kapcsolódik össze.

A jelenség rendszerező történeti és teológiai kutatása a 17. század második felében, az ellenreformáció időszakában kezdődött el. A történeti szempontból rendszerezett leírás mellett az egyes szerzők kategóriákat állítottak fel, illetve etimológiai kérdésekkel foglalkoztak; orvosi szempontból is vizsgálták a jelenséget, illetve olyan kérdések is felmerültek, mint például a nők stigmatizációjának elfogadása vagy elutasítása.⁵⁴ A „ferences kérdés” keretein belül a stigmatizációval kapcsolatban két alapvető álláspont volt a meghatározó: a csoda teljes vagy részleges elfogadása vagy annak elutasítása. A három alapvető felfogás közül az első bármilyen kontextusban tagadja a csoda lehetőségét, a másik lehetségesnek véli őket, ám fontosnak tartja vizsgálatukat is, a harmadik pedig teljesen elfogadja a csodát, mint kiváltó okot. A 20. században episztemológiai, továbbá a ferences kérdés nyomán meghatározott szempontok szerint vizsgálták a stigmákat. Ebben az időszakban az egyes kutatók személyes hite is szerepet játszott abban, hogy csodás eseménynek tekintették-e a stigmatizációt (erre vonatkozóan a leghíresebb eset Pió atyáé). Az ezredforduló után megjelent legújabb tanulmányok a kulturális szempontokat helyezik előtérbe az orvosi-episztemológiai nézőpont helyett, emellett a korábbi felfogáshoz hasonlóan a csoda elfogadása és elutasítása között ingadoznak. Ezeknek a munkáknak egy része nagyrészt Szent Ferencre fókuszál.⁵⁵ Az *Archivio Italiano per la Storia della Pietà* 2013-ban megjelent, Klaniczay Gábor által szerkesztett száma a középkortól napjainkig széleskörű elemzést nyújt a stigmatizációval és a stigmatizáltakkal kapcsolatban.⁵⁶

Ferenc stigmatizációja (1224) az első eset a történelemben, amikor nem metaforikus, nem önmagának okozott, hanem valódi sebekről volt szó. 1226-ban Illés testvér tudósít először róluk (a levélnek azonban hiányzik a kéziratos története, ezért néhány történész megkérdőjelezte a hitelességét), majd ezt követően a Celanói-életrajz (1228-1229) számolt be az eseményről.

A későbbiekben kialakult két hagyomány közül az első magát az eseményt állítja a középpontba, és ennek a részét jelenti az egyes ferences teológusok által hangoztatott értelmezés, amely szerint a szeráf megjelenése arra utal, hogy Ferenc volt a Jelenések könyvében szereplő hatodik angyal, és ő váltotta valóra Joachim de Fiore elképzelését, amely szerint egy angyal fogja megújítani az egyházat egy új történelmi korban. A második hagyomány szintén beszámol az eseményről, de emellett a központi gondolata az, hogy Ferenc Krisztussá alakult. Ennek egyik jellegzetes képviselőjét jelenti a források közül testi átalakulásról beszélő, a monasztikus keresztire feszítés korábbi tapasztalatait tükröző Celanói Tamás-életrajz.

A középkori vélemények gyakran igen sokrétűek voltak, és ennek következtében rögtön Ferenc halála után számos teológiai magyarázat született a sebek eredetét tekintve. A pusztán empirikus magyarázat már néhány 13. századi egyházi ember részéről is felmerült, azonban a sebek csodás voltát a legtöbb esetben elfogadták. Az egyik első forrás, a brit bencés Roger of Wendover *Flores Historiarum*

⁵⁴ Théophile Raynaud (1583-1663) jezsuita tudós nyújtotta az első, történeti szempontból rendszerezett leírást, amely egyben enciklopédikus forrásgyűjtemény is. Ő a szó etimológiai magyarázatát követően két kategóriát (szent, profán) és három alkategóriát (isteni, emberi, démoni) különböztet meg. A nők stigmatizációját is elfogadja, más szerzőkkel (például a ferences Samuele Cassinivel) szembe. Johann Joseph von Görres (1776-1848) a stigmatizációt a *purgatio, illuminatio, unitas* hagyományos folyamataként határozza meg a misztikusok életében. Az első orvosi elemzés Antoine Imbert-Gourbeyre (1818-1912) munkájának köszönhetően született meg, aki katolikus hitéből kiindulva, más orvosi véleményekkel ellentétben lehetségesnek tartotta, hogy csodás jelenségekről van szó. Herbert Thurston jezsuita történész magát a stigmatizáció tényét nem vitatta, azonban fontosnak tartotta minden eset egyedi vizsgálatát – Szent Ferenc esetében viszont nagyon valószínűnek tartotta, hogy természetfeletti jelenségről van szó. Egy 1978-ban megjelent tanulmány szerint – amely részben az ő kutatásaira támaszkodik – orvosilag lehetséges, hogy egy személy érzelmi állapota okozhatja a bőrén a sebek megjelenését. Ugyanakkor a stigmák háttérében feltételezte egyes betegségek meglétét.

⁵⁵ Ezek között például Bettine Menke-Barbara *Vinken Stigmata Poetiken der Körperinschrift* című munkáját említhetjük meg, amely több szempontú (irodalmi, filozófiai, pszichológiai, történeti) elemzést nyújt a jelenségre vonatkozóan.

⁵⁶ *Discorsi sulle stimmate dal Medioevo all'età contemporanea – Discours sur les stigmates du Moyen Âge à l'époque contemporaine* (2013).

című munkája, amely még a szájhagyományra alapozott, 1227-re tette Ferenc életének ezt az eseményét. Bár téves dátumot közölt, a Celanóitól eltérően szerepel nála Ferenc saját magyarázata, amely a stigmáinak a jelentőségét értelmezte. A másik korai, nem ferences leírás Jacques de Vitry beszéde (1230 körül), amely a halálkor megjelenő eszkatologikus sebek hagyományát tükrözi: Ferenc azért kapta a sebeket, mert odaadóan követte Krisztust. Az előbbi szövegek, a korábban Krisztus sebeit viselőktől eltérően, Ferenc szentségének jeleként tekintettek a stigmákra.

Az 1224-es esemény választóvonalat jelentett az Úr sebeinek viselésével kapcsolatos keresztény gondolkodásban, mivel túllépte a bibliai csodák szokásos sajátosságait. Ferenc követői elfogadták a stigmákat, mások azonban vélhetően szkeptikusak voltak – erre azokból a pápai bullákból következtethetünk, amelyek Ferenc stigmatizációja mellett hoznak fel érveket. Bonaventura de Bagnoregio ferences miniszter generális (1257-1274) szintén azt hangoztatta, hogy Ferenc egyedülálló módon volt stigmatizált. Végül a csodaként való értelmezés vált széleskörűen elfogadottá, amit az ikonográfiai és szöveges megjelenítések bősége is jelzett.

A középkori teológiai magyarázatok természetes és természetfeletti okokat is felsoroltak, és az udvari szerelem motívumainak és a barátság jellemzőinek az ötvözése által alkották meg a születőben lévő stigmatológia nyelvezetét a 13. században. A ferences és a renden kívüli teológusok is a Ferencben rejlő belső okokkal magyarázták a stigmatizáció megtörténtét. A ferences stigmatológia alapvető megállapítása az volt, hogy a csoda létrejöttének két feltétele a személy megfelelő érzelmi hozzáállása és az arra irányuló készsége, hogy az isteni figyelmet magára vonja. Az egyik legbefolyásosabb magyarázatot Jacobus de Voragine fogalmazta meg *Sermones de sanctis*ában. Számára is a szeretet volt a fő oka Ferenc stigma viselésének, azonban további okokként öt érzelmet, illetve magatartási formát sorolt fel: *vehemens imaginatio*, *vehemens dilectio*, *vehemens admiratio*, *vehemens meditatio*, *vehemens ipsius compassio*. Ebben a időszakban fontos szerepet játszott Ferenc Jézus iránti szenvedélyes szeretetének leírása, amelynek a tetőpontját jelentette a stigmatizáció.⁵⁷ A középkori teológiai munkákban megfogalmazott magyarázatok természetes és természetfeletti okokra egyaránt támaszkodtak – az egyik jelentős gondolat a szeretetre és a barátságra alapozó, az eggyé válásra irányuló emberi és isteni vágy volt. Bonaventura és más teológusok közvetlen kapcsolatot tételeznek fel Ferenc lelkiállapota és Krisztussal való személyes kapcsolata között.⁵⁸ A késő középkori teológiában pszichoszomatikus lehetőségként tekintettek a stigmákra, és a testi átalakulást, a személy szenvedélyes hite következményeként értelmezték: a stigmatizáció hátterében a *deificatio* eseménye állt, amelynek része volt a kegyelem, de a személy saját cselekvése is. Ugyanakkor az erről való gondolkodás még egy renden belül sem volt egységes, például a domonkos rendben is eltérő gondolati iskolák éltek egymás mellett.⁵⁹ A stigmatizáció csodás volta végül általánosan elfogadott lett, és a Galata levél 6,17 maradt az alapvető bibliai hely, amely apostoli tekintéllyel látta el azt. Végül a 13. századra már az ima erejére épülő keresztény eszmény lett belőle.

⁵⁷ Lásd például Ubertino da Casale a misztikus szerelem képeit használó *Élet fája* című művében, amelynek a tetőpontját jelentette a stigmatizáció. Ennek a gondolatnak a nyomán Sienai Szent Bernát Ferencet mint a Jézus által alkotott emberi ikont ábrázolta.

⁵⁸ Conradus Saxo ferences teológus egyik beszédében Dávid és Jonatán barátságának példáját használta erre vonatkozóan, a stigmatizációt pedig a szerelembe eséssel magyarázta. A középkori teológiában Dávid Krisztus előképe.

⁵⁹ Aquinói Szent Tamás például elfogadta Ferenc stigmáinak létezését, és úgy érvelt, hogy a szentek testén a halál utáni életükben jelenhetnek meg a kegyelem érdemeként, a földi életükben pedig a hitük jeleként is megkaphatják őket – erre hozta fel példaként Ferenc esetét.

V. A stigmatizáció kapcsán megjelenő szempontok az Osvát beszédében szereplő idézetekben

Temesvári Pelbárt *sermójának* forrásai között kisebb arányban szerepelnek szentírási idézetek, azonban az egyházatyákra, pápai dokumentumokra és ferences forrásokra történő hivatkozások, illetve idézetek jóval jelentősebb arányban vannak jelen, nem keresztény antik források pedig egyáltalán nem találhatók. Osvát beszéde ebből a szempontból jóval sokrétűbb: forrásai között az ószövetségi és újszövetségi könyvek, egyházatyák, középkori teológusok mellett néhány nem keresztény ókori forrás is szerepel. Az ószövetségi szövegek hét könyvhöz (Bölcsesség könyve, Királyok 3. könyve, Zsoltárok könyve, Sirák fiának könyve, Izajás könyve, Zakariás könyve) tartoznak. Az Újszövetség esetében Máté, Lukács és János evangéliuma mellett a Galata levélre és a Jelenések könyvére hivatkozik a beszéd. A három antik forrást a Sybilla-jóslatok,⁶⁰ illetve egy-egy Horatius- és Arisztotelész-idézet jelentik. Az egyházatyák közül egyedül Szent Jeromosra hivatkozik, míg több középkori szerzőtől vesz át idézeteket. A ferences forrásokra való hivatkozások az egyes hivatkozások terjedelme miatt a legnagyobb idézetkorpuszt alkotják (mivel Bonaventura volt ebben az időszakban is az egyedüli, könnyen hozzáférhető forrás, a millenarista elképzelések átvételének háttérben vélhetően nem a Celanói-életrajz, hanem más források állnak). Mindezek mellett kevésbé jelentős, de mégis jelen levő forráscsoportot jelentenek az orvostudományi szempontok, amelyek kapcsán Osvát Avicennára támaszkodik, azt a megállapítását idézve, amely szerint az erős képzelet eredményezheti a testi átalakulást, és ennek alátámasztására egy hasonló megállapítást is hoz Aquinói Szent Tamástól.

Az ószövetségi idézetek középpontjában az Istenhez való felemelkedés különféle aspektusai állnak, amelyek a stigmatizációhoz szükséges emberi odaadottság jellemzőit mutatják be különféle szempontok alapján. Ferenc, mint keletről jövő férfi jelenik meg, ami a Krisztussal való azonosulására utal, majd a Bölcsesség könyvéből vett idézet tovább bővíti ezt a képet, azt hangsúlyozva, hogy a romlatlanság közel visz Istenhez. Az Istenhez vezető utat az erényről erényre való haladás jellemzi: az ember részéről a felemelkedés (*ascensio*), Krisztus részéről pedig az ember felemelése (*sublevatio*). Végül az ószövetségi idézetek kiemelt példaként szerepel a beszédben Izajás látomása a mennyei trónusról és a szeráfról, mint a stigmatizált végső céljáról az Istennel való egyesülésben.

Az evangéliumok közül Márk kivételével az összes többi evangéliumból szerepel a beszédben egy vagy több idézet. Osvát a legtöbb alkalommal Máté evangéliumára hivatkozik az úton levés témájához kapcsolódva: a szűk út ismert képe mellett egy hosszabb idézet szerepel arra vonatkozóan, hogy egy angyal mutatja az utat Jézus követőinek. Ezek az idézetek ismét a stigmatizáció tágabb kontextusát, az ahhoz vezető, isteni segítséggel bejárható helyes utat mutatják meg. Végül a harmadik hivatkozás az egyházzal való kapcsolatot mutatja be – a Lukács evangéliumából vett idézetet az örömhír hirdetésének erejére utalva átvitt értelemben lehet a stigmatizációra vonatkoztatni (mivel ezáltal Ferenc nem csak szavakkal, hanem a jelenlétével is hirdeti az evangéliumot). A János-evangéliumra való hivatkozás mintegy az ellentétét jelenti a Máté-evangélium idézetének, a mennyből lebukó sátánnal itt a felfelé haladó angyallal azonosított Ferenc áll szemben. Az Újszövetség egyik kiemelten a stigmatizációra vonatkozó hivatkozása a Galata levél ismert szakasza, amely által a *sermo* a Krisztushoz tartozásban a keresztre feszítettséget, és az alázatot emeli ki, a Jelenések könyvéből vett, Ferencre vonatkoztatott idézet pedig egyértelműen joachimista hatást mutat. A szentírási idézeteket Osvát néhány, antik szerzőktől vett idézettel is illusztrálja, ilyen például a Horatiusra történő hivatkozás az Istenhez való felemelkedést bemutató szentírási szakaszok párhuzamaként, vagy az erényes élet nehézségeire utaló

⁶⁰ A *Sybilla-jóslatok* 14 könyvét a Kr. e. 2. század és a Kr. u. 5. század között alexandriai zsidók és keresztények írták. Műfaját tekintve prófétai formában előadott történeteket, a Megváltó érkezéséről, a római birodalom későbbi sorsáról szóló jóslatokat, erkölcsi szabályokat, költői leírásokat magában foglaló gyűjteményt jelentett. Az ismeretlen gyűjtő Lactantius után, vélhetően Justinianus korában élt.

Arisztotelész-utalás. Ezeket egészíti ki a korabeli ferences *sermók*ban több alkalommal is használt Szent Jeromos-hivatkozás, amely szintén az angyallá válásra, vagyis a szeráfhoz való hasonulásra utal. A középkori szerzőkre történő hivatkozások a többi forráshoz hasonlóan szintén a Krisztushoz való hasonulás és az Istenhez való felemelkedés témáit állítják a középpontba. Szent Bernáttól az ehhez szükséges testi önmegtagadásra való utalást veszi át a *sermo*, ezt egészítik ki a IX. Gergely pápa himnuszából, illetve Capuai Tamástól vett idézetek, amelyek közvetlenül Krisztus sebeinek viselésére utalnak. Végül egy Nagy Szent Gergely-idézet kapcsolja mindezeket az Istenhez való felemelkedés kontextusához.

A források kiemelt csoportját jelentik a Szent Bonaventura-idézetek, amelyek Ferenc életének konkrét eseményeihez kapcsolják a stigmatizációt. Az ehhez vezető vezeklő útként többek között azok a szokásai szerepelnek, hogy az ételekhez hamut kevert, vagy a puszta földön aludt. Ezek mellett a sebek keletkezésével kapcsolatos lelki magyarázatot, illetve maguknak a sebeknek a leírását is teljes terjedelemben közli a *sermo*. Végül a hivatkozott szakaszok között a jelenség hátterének teológiai magyarázata, illetve egy csoda leírása szerepel.

A beszéd első, Ferencet bemutató része egyrészt a lelki hasonlóságra (*similitudo spiritualis*), másrészt a földrajzi hely leírására, harmadrészt a méltóságra, negyedrészt pedig a feladata végrehajtására épül. A lelki hasonlóság bemutatásának jellemző fogalmai az angyal-ember ellentétpár, illetve a kor politikai és egyházi szereplőinek joachimista színezetű, a Jelenések könyvét idéző *Liber conformitatum* szövegére hivatkozó bemutatása. A második, rövidebb szakasz a földrajzi származásra (*locatio materialis*) építve nyújt teológiai párhuzamot: a Rómától keletre fekvő Assisi városa és az igazság napjának, Krisztusnak a felkelte között. A harmadik szakaszban szereplő kulcsfogalom a *honoratio regalis*, amely Krisztus sebeivel (*stigmata Domini*), azaz a dicsőség királyának jelével azonos. Végül a negyedik szakasz kulcsfogalma az üdvösségre irányuló küldetés (*officii exsecutio salutaris*), amelyet hármas tagolódás jellemez a beszédben: a prédikáció, a cselekvés, és a csodák megnyilvánulása (*vox magna praedicationis, operis et miraculorum*). Ezeknek közös célja a démonok ártó hatásának megsemmisítése (*ne nocere possent daemones*). A küldetés adja Ferenc személyének a jelentőségét, egyrészt a célja, másrészt a végrehajtásának módja, harmadrészt pedig a kimenetele miatt: ezek mind annak a bizonyítékai, hogy Ferencet Krisztus küldte. Az előbbinek a beszéd négy bizonyítékát sorolja fel: a próféta igehirdetést (*prophetica denunciatio*), az isteni meghívást (*divina vocatio*), az igazmondó látomást (*veridica visio*), és végül a hiteles tanúságtételt (*authentica testificatio*).

A Ferencel kapcsolatban használt jelzős szerkezet a szerzetesi stigmatizáció Krisztus katonájaként megjelenített képéhez közel álló ábrázolást jelenít meg a beszédben. Ezzel párhuzamos fogalomként a csodálatos szeretet (*mirabilis caritas*) jelenik meg, amelynek a következménye a stigmatizáció (*Habentem signum Dei vivi*). A *stigmatizatio mirabilis* az egész beszéd egyik legfontosabb központi fogalma, amelynek a megjelenése hátterében Osvát három okot (*ratio materiae, ratio formae, ratio vitae*) sorol fel: a *ratio materiae*, az anyagi ok realista leírása a forrásokra alapoz. A *ratio formae* központi gondolata, több Szent Bonaventura-idézetre támaszkodva, hogy nem sebekről, hanem ténylegesen szögekről volt szó (ezek a szempontok Temesvári Pelbárt beszédében szintén megjelennek a stigmatizációt bizonyító igazságok között). A *ratio vitae* központi gondolata Ferenc szenvedése és ennek ellenére a két éven keresztül tartó, fájdalmakkal járó stigmaviselés, amely alatt sokszor az orvosságot és a kezelést sem fogadta el. A harmadik, utolsóként kiemelhető kulcsfogalom az igehirdetésének különleges hasznossága (*specialis utilitas suae praedicationis*). Ennek a fizikai jellemzőjeként Osvát a hangerőt és ennek hatását emeli ki (*Clamavit voce magna totus mundus ad ipsius clamorem contremuit*). A hasznosságnak öt alapvető eredményét tárgyalja a beszéd: az eretnekek elűzése (*haereticos fugavit*), az alvók felébresztése (*somnolentos excitavit*), a bűnbánók lelkesítése (*poenitentes animavit*), Krisztus szenvedésének megújítása a hívők lelkében (*Christi passionem in mentibus fidelium renovavit*), az örök élet reményének felkeltése (*de gloria quoque aeterna spem dedit*).

A kulcsfogalmakat alapvetően két részre oszthatjuk: a stigmatizációval kapcsolatos, illetve az üdvösségre irányuló küldetés egyes szempontjait bemutató jelzőkre. Az utóbbi csoportra vonatkozóan Joachim de Fiore nézeteinek hatását feltételezhetjük a beszédben.

VI. A joachimista nézetek hatása a két *sermo* esetében

A calabriai Gioacchino da Fiore ciszterci apát az apokaliptikus történelemszemlélet egyik legnagyobb alakja volt. A fejlődési folyamatként felfogott történelmi időt három nagy korszakra tagolta a három isteni személy alapján, tanítását azonban a IV. Lateráni Zsinat 1215-ben elítélte. Az egyik fontos állítása az volt, hogy a Szentlélek ideje alatt (számításai szerint 1260-tól) a hatalom a jövő egyházának (*Ecclesia spiritualis*) kezében lesz, amelyet nincstelen, aláztos szerzetesek (*virii spirituales*) vezetnek. Bár eredetileg két különböző feladatkörrel rendelkező csoportot képzelt el, melyek közül egyikük remeteként imádkozik a viláért és látomásokban van része, a másik csoport pedig aktívan szónokol, s közvetítőként az a feladata, hogy a látomásokat eljuttassa az emberekhez, idővel ezeket a jóslatokat mégis a domonkos és a ferences rendhez kötötték.⁶¹ A célja az volt, hogy a 13-14. század vallási megújulási légkörében megteremtse a lelki felemelkedés hatékony eszközét.⁶² A 13-14. században az összes vallási mozgalom közül a ferencesek voltak a kereszténység ezen megújulásának legkitartóbb támogatói – ennek a háttérében az állt, hogy a híres próféciát átvette a 13. század vallási kultúrája, és hozzákapcsolta a század első felében alapított két koldulórend történetéhez. Az új rendek eszerint a *virii spirituales* két típusát jelenítik meg, akik által minden nép eljut az *intelligentia spiritualis* állapotába. A közvetítő szerepet játszó két rend (*praedicatores veritatis*) tehát meghatározza ezt az átmeneti korszakot, amely alatt vállalniuk kell a harcot az Antikrisztussal. Mindez azonban nem egyidejűleg valósul meg, mivel elsőként a Péter által jelképezett rend tagjai szenvednek vértanúhalált, majd a János által jelképezett rend fog prédikálni.

A joachimista világgépben a rendek, mint *virii spirituales* szerepe az, hogy az emberiséget átvezetik a Jordánon az ígért földjére. A *virii spirituales* feladata a hatodik pecsét angyaláéval állítható párhuzamba: ők készítettek elő és zártak le egy új, átmeneti, de ugyanakkor az idők végére irányuló történelmi korszakot Krisztus két eljövetele között. A kiválasztott csoportok küldetése szemben áll a tömeggel, amely az egyházi intézmények hanyatlása és az Antikrisztus fellépése következtében pusztulásra van ítélve.

Temesvári Pelbárt sermójában a joachimista nézetek hatása egyetlen megjegyzésre korlátozódik, amely után hozzáteszi, hogy elegendő ennyit mondani a témával kapcsolatban. A Joachim *abbastól* átvett idézet az Antikrisztus általi üldözésre és a rend ezt követő sorsára és tevékenységére utal. Laskai Osvát beszéde esetében a calabriai apát nézeteinek jóval hangsúlyosabb szerepét állapíthatjuk meg. A forrást jelentő joachimista szöveghez képest Osvátnál nagyobb az eltérő értelmezések és a kihagyások aránya, mint az átvételeké és a bővítéseké, vagyis az eredeti megállapításokhoz képest jelentős mértékben átértelmezte a szöveget.

A forrás tartalmának elfogadását jelentő teljes szövegazonosságról két esetben beszélhetünk. Az egyik példa a *Vaticinium Sibillae*-idézet, amely Szent Ferencről és Szent Domonkosról, mint két

⁶¹ Berhidai Piusz *Temesvári Pelbárt helye a ferences irodalmi hagyományban* című tanulmánya kitér Joachimo da Fiore nézeteinek hatására is, akinek az írásait a nem ortodox források közé sorolja. A tanulmány többek között annak jelentőségére is felhívja a figyelmet, hogy a próféciák nem csak a 13-14. században, hanem a 16. század elején is népszerűek voltak (lásd BERHIDAI).

⁶² A harmadik joachimista korszakban megjelenő rend a *virii spirituales* rendje: „*Habet et monachorum ordo imaginem Spiritus Sancti, qui est amor Dei, quia non posset ordo ipse despiciere mundum et ea quae mundi sunt, nisi provocatus amore Dei et tractus ab eodem spiritu, qui expulit Dominum in desertum: unde spiritualis dictus est, quia non secundum carnem ambulat, sed secundum spiritum*”. JOACHIM DI FIORE 1519, f. 9v.

csillagról szól. Bővítés (részleges módosítás) három esetben szerepel: az eredeti szöveget a *sermo* néhány információval bővíti. Az egyik esetben a hivatkozás első részét Osvát változtatás nélkül veszi át, de a második részét bővíti a bűnök és az isteni büntetés kontextusával. A másik szakaszban lényegében csak a napkeleti bölcsekre való hivatkozással bővül a szöveg, ami arra utal, hogy a történet talán a szokásosnál nagyobb hangsúlyt kaphatott a magyarországi igehirdetésben, vagy esetleg személyesen az ő teológiai felfogásában. A bővítés harmadik példája esetében Osvátnál a forráshoz képest némileg eltérő értelmezés szerepel, aminek az lehet az oka, hogy szűkszavúnak érezhette az eredeti szöveget, és ezért azzal a részletesebb magyarázattal egészítette ki, hogy a pápa uralkodása idején a nap sokáig elsötétült, majd tovább értelmezi, hogy pontosan mit jelent a *non est inventus* kifejezés.

A kihagyások, módosítások jelentős része II. Frigyes király szerepének értelmezésére vonatkozik, kisebb része pedig a *Sibylla*-jóslatra. Egy esetben Osvát csak néhány információt hagy ki, például hogy Frigyes a második király volt ezen a néven, illetve, hogy a leírt események az ő idejében történtek. A legnagyobb különbség a szaracénok behívásáról szóló szakaszban található: míg a forrásszövegben szerepel az *ad partes fidelium* megjegyzés is, illetve csak tényként közli a beérkezett katonák tetteit, addig Osvát értelmezésében a sereget kifejezetten a pusztítás céljával hívta be a király, ugyanakkor a forrásszövegtől eltérően nem csak a klerikusok és a szerzetesek, hanem a világi hívek meggyilkolásáról is beszél. Egy másik esetben a *sermo* teljesen átveszi a hivatkozás első részét, ugyanakkor az eredeti forráshoz (*tota facta est sanguis*) képest enyhébb kifejezés (*sanguinolenta*) szerepel a mondat második szakaszában. Az eredeti forráshoz képest kihagyja Frigyes szerepét, viszont behozza a szerzetesek meggyilkolását. A kihagyás és módosítás további példáját jelenti a *Sibylla*-jóslat következő szakasza, ahol az eredeti forrásban szerepel az időmeghatározás és a prófétálás módja (*nimirum permulta ante tempora*) is, Osvát azonban kihagyja ezeket, és a csak a Priamosra vonatkozó szakaszt veszi át szó szerint. Emellett további eltérést jelent, hogy kifejezetten említi Szent Ferencet és Szent Domonkost. Harmadrészt az eredeti forrás Krisztus eljövételéről beszél, aki majd apostolokat választ ki, Osvát pedig azzal rövidíti le ezt, hogy a prófécia Krisztusról és az apostolokról szólt.

VII. Párhuzamok és eltérések Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát sermói között

Laskai Osvát esetében a *Biga salutis*ban szereplő beszéd a *De stigmatibus beati Francisci* (A boldog Ferenc stigmáiról) címet kapta, Temesvári Pelbárt sermója pedig a *De Seraphico patre beato Francisco* (A szeráfi boldog Ferenc atyáról) címen szerepel. A sermogyűjtemények szerkesztői tehát kiemelték azt az általuk fontosnak vélt eltérést, hogy Osvát beszéde magukat a sebhelyeket állítja a középpontba, Pelbárt beszéde pedig közelebb áll a jelenség teológiai, lelkiismereti háttérének vizsgálatához.⁶³ Emellett szembevetendő különbséget jelent az Osvát beszédét átjáró joachimista háttér, amelynek a forrását, Bartholomeus de Pisis *De conformitate vitae Beati Francisci ad vitam Domini Iesu* (Boldog Ferenc életének az Úr Jézus életéhez való hasonlóságáról) című munkáját a szerző meg is nevezi a beszédben.

A tanulmány első szakaszában ismertetett értelmezési szempontok nagy része szerepel az egyik vagy mindkét beszédben. Lexikai szinten, az egyes kulcsszavakra rákeresve az az általános kép rajzolódik ki, hogy a legtöbb téma és megközelítés egyaránt szerepel mindkét szerzőnél és kisebb arányban fordulnak elő olyan felvetések, amelyek csak az egyik beszédben játszanak szerepet.

⁶³ Szűcsiné Laczkó Eszter doktori disszertációja részletesen elemzi Temesvári Pelbárt beszédét és bemutatja a stigmatizáció témáját választó ferences sermókat. A szerző itt feltételezi, hogy Osvát szem előtt tarthatta Roberto Caracciolo azonos témát tárgyaló sermóját. Osvát azonban maga hivatkozik arra, hogy Bartolomeus de Pisis munkáját használta, amit szövegszerű egyezések is bizonyítanak. Továbbá az Osvát-beszéd nagy részét átjárnak a joachimista színezetű utalások, azon túlmenően, hogy Osvát név szerint is említi „Joachimus abbas” személyét (lásd LACZKÓ 2013, pp. 18-30).

A stigmák kategóriára történő utalások Pelbártnál szerepelnek hangsúlyosabban, ugyanakkor mindkét szerző a szentségre helyezi a hangsúlyt; Pelbárt emellett szembehelyezkedik az emberi eredetre vonatkozó elképzeléssel. A csoda tényét mindketten egyértelműen elfogadják, Pelbárt és Osvát beszédében is számos utalás szerepel erre vonatkozóan. A *purgatio*, *illuminatio*, *unitas* folyamata kapcsán szintén mindkét *sermo* tartalmaz utalásokat, azonban csak az *illuminatio* fázisára vonatkozóan. Az ember egyéni szerepére (érdemeire, másokért végzett szolgálatára) vonatkozó észrevételek szintén megtalálhatóak mindkét beszédben. Pelbárt *sermója* a kegyelmet és az érdemeket állítja a középpontba, amelyek által az ember különleges kegyelmet nyerhet Istennél: az érdemszerzés a Bonaventura-idézet szerint nem másokért végzett cselekvést, hanem az Úr szenvedésének szemlélését jelenti, ugyanakkor ennek az alapját az ember egyéni érdemei jelentik. Osvátnál, aki Szent János evangéliumára támaszkodik, ezzel szemben aktívabb cselekvést jelent az érdemszerző tevékenység: a prédikáció, munkálkodás, illetve a csodák, amelyek miatt Ferenc részesült Krisztus sebeiben. Ezt követi majd Osvátnál a Galata levélre történő utalás, a stigmatizáció céljára vonatkozóan – a levélre történő konkrét hivatkozás ugyanakkor csak Pelbárt *sermójában* szerepel.

Az istenivel való találkozás jele mindkét beszédben jelen van, de Pelbártnál talán hangsúlyosabban szerepel. A *sermo* először is hangsúlyozza, hogy csak az isteni erénynek köszönhetően történhetett meg – az érvei itt egyaránt tükrözik Illés testvér levelének és Szent Bonaventura életrajzának a hatását; ezt követően a prédikáció a jelenség háttérében álló isteni szeretet nagyságát érzékelteti. Osvát ezzel szemben csak azt jegyzi meg, hogy a sebeket isteni csodának vélték.

Krisztus sebeire vonatkozóan mindkét hagyományos értelmezési szempont szerepel a beszédekben. Krisztus sebeinek üdvösségszerző volta Pelbárt írásában nem szerepel, Laskai Osvát *sermója* viszont a *vexillum salutiferum* jelzőt használja, amely közvetlen, ismét Bonaventurára támaszkodó hivatkozás. A másik értelmezés szerint Krisztus sebei kapcsolatot teremtenek a megváltás és a stigmák között. Osvát beszédében ez a szempont nem jelenik meg, Pelbárt viszont a biblikus háttérből kiindulva kitér rá, majd Ferencre vonatkoztatva kifejti, hogy Krisztus csodás módon írta be Ferenc testébe a sebei képét, az egész Egyház üdvösségére. Az isteni és emberi közötti kölcsönhatás szintén csak Pelbárt szóhasználatában jelenik meg. Ezt nagy kiváltságnak tekinti, hangsúlyozva az emberi és isteni közötti hatalmas különbséget. Amellett, hogy a stigmaviselést mint fegyverzetet értelmező szerzetesi hagyomány is megjelenik, a *sermo* arra hívja fel a figyelmet, hogy a keresztényeknek éppen emiatt kell Ferencet különösen tisztelniük – aki ugyanis Krisztust szereti és tiszteli, annak az Ő képmását is szeretnie és tisztelnie kell. Ebben a szakaszban felismerhető annak a Bonaventurára alapozó elképzelésnek a visszhangja, amely a Krisztussá alakuló Ferencet állította a középpontba, és amely egyaránt szerepel Osvát és Pelbárt beszédében.

A stigmák az aszketikus élet megjelenési formájaként egyedül Osvátnál szerepelnek, az értelmezés hatására a Galata levélre alapozó *vitae austeritas* kifejezés utal. Ezt egy Szent Bernát-idézet is alátámasztja, amely az aszkézis célját (Krisztust öltük magunkra) állítja a középpontba. Végül Ferenc aszketikus életmódjának részletes bemutatását a szöveg *exemplumként*, közvetlenül veszi át a Bonaventura-életrajzból. Itt azok a jól ismert történetek szerepelnek, hogy Ferenc hamut szórt vagy vizet öntött az ételére, a földön aludt, fadarabot vagy követ használt párnaként, virrasztott, mellét verte, ciliciumot viselt.

Kifejezetten Ferencre vonatkozó további szempontot jelent annak a kifejtése, hogy a stigmák a szentségének a jelei voltak – ez mindkét *sermóban* szerepel, ahogy a Ferencben rejlő belső okok témája is. A stigmák Jacobus de Voragine által kidolgozott okainak hatása egy alkalommal fedezhető fel Osvát beszédében, amikor megemlíti, hogy Ferenc az erőteljes képzelet miatt kapta meg a sebeket, és nem csodás módon (majd ezzel kapcsolatban Avicennát és Aquinói Szent Tamást idézi, akik egyaránt foglalkoztak a képzelet erős, testi átalakulást is eredményező hatásával).

A stigmákat mindkét beszéd a kegyelem érdemének és Ferenc Jézus iránti szenvedélyes szeretete jelének tekinti. Pelbárt ezzel összefüggésben a stigmák hasznosságát emeli ki, amelyek közül az első a béke Istennel és az angyalokkal (a bűnbánat és a megtérés által), a második a földi nyomorúságtól való megszabadulást hozó irgalom, a harmadik pedig az Úr Jézus sajátos kegyelme. Osvát értelmezésében a kegyelem nem elsősorban a stigmákhoz, hanem Ferenc egész krisztuskövetéséhez kapcsolódik. Ferenc Jézus iránti szeretetével kapcsolatban Pelbárt Szentviktori Hugót idézve a kereszthalálhoz vezető szeretet kötelékeként értelmezi a sebek megjelenését Ferenc testén, míg Osvát beszédében Krisztus Ferenc iránti szeretete a stigmák megjelenésének oka. Végül Ferenc kifejezetten, mint az Isten által alkotott Krisztus-ikon egyedül Pelbártnál jelenik meg a szöveg lexikai szintjén, míg Osvát beszédének egyedi sajátosságát az ima és a stigmatizáció összekapcsolása jelenti.

VIII. Összegzés

Az eredetileg teljesen más jelentéssel és kulturális kontextussal rendelkező görög *stigma* kifejezést Szent Pál apostol ruházta fel keresztény tartalommal, majd a különféle értelmezései 1224-ben egészen új, konkrét tartalmat nyertek, amely napjainkig meghatározza a jelenségről alkotott képet; azonban ezzel párhuzamosan a késő középkorban és a kora újkorban egyéb értelmezési szempontok is megjelentek. A stigmatizációval kapcsolatos érvek és álláspontok kompilációja, a műfaj általános követelményeihez igazodva, mindkét sermót alapvetően határozza meg, azonban felépítésüket és központi témáikat részletesebben áttekintve, nagymértékben eltérő álláspontok rajzolódnak ki. Laskai Osvát beszédének stigmatizációról alkotott képét erőteljesen meghatározza a témával kapcsolatos joachimista álláspont, amely a ferences teológiai gondolkodásban alapvető volt, ennél fogva Osvát esetében a meglévő gyakorlat adaptálását, és nem új szempontok megjelenítését jelenti. A beszéd forrásokra támaszkodó felépítése is a korra jellemző kompilációs technika átvételét és alkalmazását jelenti, viszonylag egyedi sajátosságot jelent viszont a szentírási idézeteknek a többi hivatkozáshoz viszonyított magasabb száma. A két beszéd között a források tekintetében és a stigmatizációról alkotott képben nagyjából egységes álláspont rajzolódik ki: a leghatározottabb különbséget Joachim de Fiore nézeteinek hatása kapcsán ismerhetjük fel, amelynek a háttérével kapcsolatban indokolt a két szerző sermóinak teljesebb körű, további vizsgálata. A közvetlen forráshasználat a Szentírás és a ferences források esetében valószínűsíthető, míg a joachimista nézetek esetében a forráshasználat valószínűsége csak Osvát beszéde esetében merülhet fel.

IX. Függelék

A De beati Francisci stigmatibus és a De conformitate összehasonlító vizsgálata⁶⁴

Laskai Osvát: De beati Francisci stigmatibus	Bartholomeus de Pisis: De conformitate vitae Beati Francisci ad vitam Domini Iesu
Primo namque sanctus Iohannes evangelista descripsit beatum Franciscum a similitudine spirituali, cum dicit: <u>Vidi alterum angelum</u> , angelus enim est spiritualiter creatura praeeminens corporali, homines vero spirituales	Et <u>vidi alterum angelum</u> ascendentem ab ortu solis habentem signum Dei vivi, et clamavit voce magna quattuor angelis, quibus datum est nocere terrae et mari dicens: nolite nocere terrae et mari,

⁶⁴ Az aláhúzott szakaszok a pontos lexikális egyezést emelik ki, a kurzívval kiemelt részek pedig a tartalmilag egyező, nem szó szerint idézett kifejezéseket.

<p>sive excellentes sanctitate propter vitae perfectionem frequenter nominantur angeli, sicut <u>Apoc. II.</u> episcopus ecclesiae Ephesi dicitur angelus.</p>	<p>neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei in frontibus eorum.</p>
<p>Sigillum istud sextum apertum fuit tempore Friderici imperatoris, regis Siculorum. Tunc enim magnus terraemotus factus est, quia magna persecutio in sancta Ecclesia, nam propter divisionem inter ipsum et papam et cardinales de partibus infidelium multos Saracenos conduxit ad destruendas ecclesias et fideles, et persequendos clericos et religiosos.</p>	<p>Sigillum istud sextum si diligenter inspicitur apertum fuit tempore imperatoris Federici secundi regis Siculorum; cuius in tempore factus fuit magnus terremotus, quia magna persecutio in Ecclesia sancta Dei: nam propter divisionem inter ipsum et papam et cardinales, de partibus infidelium, ad partes fidelium, multos Saracenos conduxit ecclesias destruentes et clericos persequentes, et religiosos.</p>
<p>Sol factus est niger, idest dominus papa; qui diu tempore suo niger fuit; videlicet quia <u>non est inventus, imo postea ut simplex sacerdos Venetiis est inventus.</u></p>	<p>Tunc sol, id est dominus papa factus est niger, id est diu non est inventus, immo postea ut simplex sacerdos Venetiis est inventus.</p>
<p>Luna tota facta est sanguis, id est Ecclesia facta est sanguinolenta interfectione cardinalium, clericorum et religiosorum.</p>	<p><u>Luna tota facta est sanguis, idest Ecclesia tota effecta est sanguis interfectione clericorum, cardinalium,</u> et aliorum praelatorum per ipsum Federicum, et suos fautores interfectorum.</p>
<p>Stellae de coelo militantis Ecclesiae ceciderunt, id est multi praelati imperatori adhaerentes per excommunicationem ab Ecclesia sunt deiecti, per quattuor angelos tenentes quattuor ventos caeli possunt intelligi angeli mali in quattuor mundi partibus impediens peccatis, ne Deus ventum suae gratiae super terram sufflaret, imoque magis Deus vindictam de talibus, et in talibus exerceret.</p>	<p>Stellae de caelo militantis Ecclesiae ceciderunt, id est multi praelati imperatori adhaerentes per excommunicationem ab Ecclesia sunt deiecti, per quattuor angelos tenentes quattuor ventos caeli possunt intelligi angeli mali in quattuor mundi partibus impediens ventos gratiae, ne flarent.</p>
<p>Quarto de ipso <u>prophetavit</u>, et beatum Franciscum cum beato Dominico mundo affuturum declaravit <u>nimirum Sibylla, quae fuit tempore regis Priami et Troiani belli,</u> quae de Christo, et Apostolis plura dixit.</p>	<p>De ipso <u>nimirum</u> permulta ante tempora prophetavit <u>Sibylla, quae fuit tempore regis Priami et Troiani belli,</u> quae praedixit Christum venturum et apostolos et evangelistas electurum.</p>
<p>Deinde subdidit de beato Francisco sic iniquens: In ultima aetate humiliabitur Deus et humiliabitur proles divina, iungetur humanitati deitas, iacebit in feno agnus, et puellari officio educabitur Deus et homo, signa praecedent apud</p>	<p>Deinde adventum beati Francisci, et beati Dominici mundo affuturum declarat dicens: In ultima aetate humiliabitur Deus et humiliabitur proles divina, iungetur humanitati deitas, iacebit in feno agnus, et puellari officio decubatur</p>

<p>Iudaeos, mulier vetustissima puerum concipiet, id est Elizabeth Iohannem, Boethen,⁶⁵ id est stella orbis mirabiliter ducatum praestabit ad ortum, scilicet Christi tribus magis, hic habens pedes XXXIII, id est annos sexque pollices, id est menses eliget sibi ex piscatoribus deiectis numerum duodenarium, id est XII apostolos, unumque diabolum, id est Iudam, non in gladio bellove.</p>	<p>Deus et homo, signa praecedent apud apostolos glo. idest iudaeos, mulier vetustissima glo. 1 Helisabet puerum concipiet, id est Elizabeth Iohannem Baptistam, stella orbis mirabiliter ducatum praestabit ad ortum, glo. Christi. Hic habens pedes XXXIII, glo.1. annos sexque pollices, glo. 1. menses eliget sibi ex piscatoribus deiectis numerum duodenarium, id est XII apostolos, unumque diabolum, glo. 1. Iudam, non in gladio bellove.</p>
<p>Aeneadem urbem, id est Romam regesque subiciet, sed in hamo piscatoris, id est deiectione et pauperie superabit divitias, et superbiam conculcabit, morte propria mortuos suscitabit, et cum mactabitur, vivet et regnabit, et cum consummabuntur omnia, fiet resurrectio, bonos iudicabit et malos. Hinc quattuor animalia surgent in testimonium, id est quattuor evangelistae, nomen agni in tuba concinent, serentes iustitiam legemque irreprehensibilem, id est evangelium.</p>	<p>Aeneadem urbem, glo. 1 Romam regesque subiciet, sed in hamo piscatoris, id est deiectione et pauperie superabit divitias, id est superbiam conculcabit, morte propria mortuos suscitabit, et cum mactabitur, vivet et regnabit, et consummabuntur omnia, fiet regeneratio, bonos iudicabit et malos.</p>
<p>Cui contradicetur a bestia, <u>id est Antichristo. Et surget stella mira, id est Paulus, habens quattuor animalium imaginem, eritque in tuba mirabili, damnatos, id est gentiles illuminabit, hic gladiabitur, moriens illustrabitur, porro gloriosus exitus eius. Erit autem bestia horribilis, id est Machometus ab oriente veniens, cuius rugitus usque ad gentes Punicas, id est Africanas audietur, cuius capita septem, sceptraque innumera, pedes, id est anni DCLXIII, hic contradicens agno, ut blasphemet testamentum eius.</u></p>	<p>Cui contradicet bestia, <u>glosa id est Antichristus. Simulque abhominatio spumae draconis. Et surget stella mira, glossa id est Paulus apostolus, quattuor hominis (?) animalium imaginem, glo. id est totum evangelium a quattuor evangelistis editum. Eritque in tuba mirabili, danaos, glossa id est grecos illuminabit in Eneade glossa id est Roma. Lacus piscatoris, glossa id est socius Petri nomen agni usque ad fines seculi virtutem perducet in Eneade vinctos a diabolo liberabit. Hic glossa id est S. Paulus gladiabitur, moriens illustravit. Porro gloriosus exitus eius. Erit autem bestia horribilis ab oriente veniens, glossa id est Machometus, cuius rugitus usque ad gentes Punicas, glossa id est Africanas audietur, cuius capita septem, sceptraque innumera, pedes cccclxiii, glossa id est sexcenti LXIII anni. Hic contradicens agno, ut blasphemet testamentum eius.</u></p>
<p>Postea subdidit de beatis Dominico et Francisco dicens: Stellae quoque duae, id est ordo</p>	<p>Subdit de beatis Dominico et Francisco dicens: Stellae quoque duae, glossa id est ordo</p>

⁶⁵ A Baptistam főnév helyett a Biga salutis-kiadásban a nyomdahibának tulajdonítható Boethen főnév szerepel.

minorum et praedicatorum consimiles primae stellae insurgent contra ipsum, et non obtinebunt, usque dum veniat abominatio, et voluntas Altissimi consummetur. Haec illa.

minorum et praedicatorum consimiles primae surgent contra ipsum, et non obtinebunt, usque dum veniat abominatio, et voluntas Altissimi consummetur. Haec Sibilla.

X. Irodalom – References

Forrásszövegek

LASKAI, O.: *Sermones de sanctis Biga salutis intitulati. Sermo LXXXVI. De beati Francisci stigmatibus.* <http://sermones.elte.hu/szovegkiadasok/latinul/laskaiosvat/index.php?file=os/os086>

Liber Concordiae Novi ac Veteris Testamenti (1519). Venezia, f. 9v.

TEMESVÁRI, P.: *Pomerium de sanctis, Pars aestivalis. Sermo LXXIV. De sancto Francisco. Sermo quintus, scilicet de sacris eius stigmatibus.* <http://sermones.elte.hu/pelbart/index.php?file=pa/pa074>

Irodalom

AUGUSTINUS: *De Trinitate.* In: PL 42,988.

BERHIDAI, P.: *Temesvári Pelbárt helye a ferences irodalmi hagyományban.* http://sermones.elte.hu/?az=341tan_plaus_piusz

Biblia. Ószövetségi és újszövetségi Szentírás. <https://szentiras.hu/SZIT>

BONAVENTURA, ST.: *Legenda Maior Sancti Francisci.* http://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/1221-1274_Bonaventura_Legenda_Major_Sancti_Francisci_LT.pdf

BONAVENTURA, SZENT: *Legenda major.* <https://www.forrasok.ferences.eu/LegMaj.html>

DA CAMPAGNOLA, S. (1971): *L'angelo del sesto sigillo e l'alter Christus. Genesi e sviluppo di due temi francescani nei secoli XIII-XIV.* Laurentianum – Antonianum, Roma.

Discorsi sulle stimmate dal Medioevo all'età contemporanea – Discours sur les stigmates du Moyen Âge à l'époque contemporaine (2013). *Archivio Italiano per la Storia della Pietà XXVI*(6).

In festo stigmatum Beati Francisci (1841). In: *Histoire de Saint Francois d'Assise (1182-1226).* Paris. <https://books.google.hu/books?id=XA5UAAAACAAJ>

KISS, I. D. (szerk.) (2004): *Santuario Francese della Verna. Processione alle stimmate. Körmenet a stigmatizációs kápolnához.* Santuario Francese della Verna.

LACZKÓ, E.: *Prédikáció és liturgia – Liturgikus szövegek Temesvári Pelbárt prédikációiban.* Doktori disszertáció, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsész tudományi Kar, Budapest, 2013. <http://doktori.btk.elte.hu/lit/szucsinelaczkoeszter/diss.pdf>

JOACHIM DI FIORE (1519): *Liber Concordie Novi ac Veteris Testamenti,* de Luere, Venice.

MUESSIG, C. (2020): *The Stigmata in Medieval and Early Modern Europe.* Oxford University Press, Oxford. doi:[10.1093/oso/9780198795643.001.0001](https://doi.org/10.1093/oso/9780198795643.001.0001)

RAJHONA, F. & SÁPI, N.: *Flores diversarum doctrinarum et fructus salubres mysteriorum divinatorum – Hagiográfia és tudomány Temesvári Pelbárt prédikációiban.* http://sermones.elte.hu/?az=342tan_plaus_floranora

Stimulus divini amoris devotissim[us] a sancto Iohanne Bonaventure editus (1495). Parisiis. <https://books.google.hu/books?id=BuRNAAAACAAJ>

SZUROMI, SZ. A. (2013): *A kamat megítélése a kánonjogi forrásokban és irodalomban a 13. századig.* Magyar Sion, Új folyam **VII/XLIX**(2): 177-194.

Testvérünk és atyánk. Rövidebb ferences források 1. (2018). Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, Budapest.